

บทที่ ๓

ความเป็นมาของประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่ เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

บรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในสมัยโบราณมีความเชื่อเกี่ยวกับการเซ่นไหว้บรรพบุรุษและไหว้เทพเจ้าโดยมีได้นับถือศาสนาหรือลัทธิ เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๗ พุทธศาสนamahayanในประเทศอินเดียได้แพร่หลายในประเทศจีน ชาวจีนในยุคนั้นมีความเชื่อนับถือพระพุทธศาสนา มหายานพร้อมทั้งได้ผสมผสานความเชื่อเดิมไว้ในพระพุทธศาสนา มหายาน ก่อให้เกิดพิธีกรรมและประเพณีวัฒนธรรมจีนเกิดขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมจีนต่อไป

๓.๑ ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์

กัณฐิณี มานะกิจ^๑ กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือ เชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีเหตุผลพิสูจน์ได้ หรือตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งศรัทธา โดยปราศจากเหตุผลมาหลายพันปี และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีหรือผลร้ายเมื่อมนุษย์กล่าวต่อสิ่งลึกลับจึงทำให้พิธีกรรมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งอาจจะเป็นวิญญาณหรือเทพเจ้าให้พึงพอใจและช่วยให้มีความปลอดภัย เมื่อพ้นภัยต่างๆ ก็ยินดีแสดงความกตัญญูทดแทนด้วยการเซ่นไหว้บวงสรวงบูชา

พระมณฑล ชูโตศรี^๒ กล่าวว่า ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ในกลุ่มที่มีความเชื่อเหมือนกันอย่างลึกซึ้ง เป็นตัวอธิบายให้เหตุผลต่อการกระทำพิธีกรรมต่างๆ ความเชื่อดั้งเดิมของจีนเป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและเทพเจ้าซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีส่วนแทรกเข้ามากับลัทธิขงจื้อลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนา มหายาน

^๑ กัณฐิณี มานะกิจและคณะ, "ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติของชาวไทยเชื้อสายจีน ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์", วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^๒ พระมณฑล ชูโตศรี, "ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์", วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา" (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๐), หน้า .

อภิพันธ์ ภคสกุลวงศ์^๓ กล่าวว่า ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาและลัทธิต่างๆ ศาสนาและลัทธิต่างๆ มีผลไปถึงพิธีกรรมต่างๆ มนุษย์ในโบราณจะมีการผสมผสานแก้ไขปรับปรุงความเชื่อให้เป็นความเชื่อใหม่ คือ ขณะที่มีความเชื่อดั้งเดิมอยู่เมื่อมีความศรัทธาในบोधิพระพุทธศาสนา ก็มีการปรับปรุงผสมผสานความเชื่อเดิมเข้ากับพระพุทธศาสนาอันเป็นเหตุให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น สรวงบูชา

๓.๒ สรุปความเชื่อในพระพุทธศาสนามหายานของชาวไทยเชื้อสายจีน จังหวัดนครสวรรค์

ชาวไทยเชื้อสายจีนได้สืบทอดความเชื่อในพระพุทธศาสนามหายานจากบรรพบุรุษผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็นำความเชื่อมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อจะทำให้ชีวิตมีที่พึ่งและมีความเจริญรุ่งเรืองตามเทศกาลต่างๆ ตามประเพณีจีนตลอดปี เช่น เทศกาลตรุษจีน ก็จักการบูชาพระศรีศากยมุนี พระเกสขุรุพุทธเจ้า พระอมิตาพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์กวนอิมและเทพเจ้าต่างๆ พร้อมทั้งเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ เทศกาลสารทจีนในเดือน ๗ (ตามปฏิทินจีน) ก็ทำพิธีหิ้งกระเจาดเพื่ออุทิศบุญกุศลให้วิญญาณบรรพบุรุษและวิญญาณไร้ญาติให้มีความสุขในปรโลก เทศกาลกินเจก็จัดพิธีกรรมการกินเจ คืองดการฆ่าสัตว์ รับประทานแต่อาหารไม่มีเนื้อสัตว์ นุ่งชุดขาว ไหว้พระสวดมนต์ตามพิธีจีน เป็นเวลา ๑๐ วัน ตั้งแต่วันขึ้น ๑ ค่ำถึงวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ (ตามปฏิทินจีน) ด้วยเช่น สรวงบูชาและประกอบพิธีกรรมต่างๆ^๔

ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษในประเทศจีนซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็ได้ความเชื่อในพระพุทธศาสนามหายานมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยการทำตามพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีหิ้งกระเจาดในเทศกาลสารทจีน พิธีกินเจในเทศกาลกินเจ เป็นต้น ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์ยังคงปฏิบัติอนุรักษไว้อย่างเคร่งครัด

๓.๓ ความเชื่อในลัทธิขงจื๊อของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์

ชาวจีนในประเทศจีนในยุคโบราณมีหลายกลุ่มชาวจีน เช่น ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนไหหลำ ชาวจีนแต้ ชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นต้น ชาวจีนทุกคน มีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและลัทธิต่างๆ แต่ลัทธิที่ชาวจีนให้การนับถือมาก คือ ลัทธิขงจื๊อ ขงจื๊อจะสอนให้มนุษย์กตัญญูต่อบิด

^๓ อภิพันธ์ ภคสกุลวงศ์, "ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้าใจความหมายของประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ", วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๘.

^๔ สัมภาษณ์ คุณพิชิต ตาก้อนทอง, กรรมการจัดงานประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗, (๒๕ มกราคม ๒๕๕๗)

ต่อบิดามารดาทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่และตายจากโลกนี้ไปแล้วก็ต้องทำการเซ่นไหว้ตลอดไป และการเซ่นสรวงบูชาฟ้าดินซึ่งนับถือว่าเป็นเทพเจ้าตามคติโบราณของประเทศจีนก่อนยุคของขงจื๊อ ขงจื๊อก็สนับสนุนว่าเป็นสิ่งที่ดี สร้างจิตสำนึกให้มนุษย์รู้จักคุณของธรรมชาติ^๕

ชาวไทยเชื้อสายจีนผู้มีบรรพบุรุษเป็นผู้นับถือลัทธิขงจื๊อ ก็สืบทอดตามบรรพบุรุษ กล่าวคือ ปฏิบัติดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาขณะมีชีวิต เมื่อท่านทั้ง ๒ ล่วงลับไปแล้วก็เซ่นไหว้ตามเทศกาลของจีนตลอดปี และนับถือบูชาฟ้าดินพร้อมเทพเจ้าต่างๆ โดยการสร้างศาลเจ้าและตั้งแท่นประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าและสักการบูชา ตามเทศกาลจีน องค์เทพเจ้าที่ชาวจีนเคารพมากคือ "ปวงเถ่ากง" เจ้าพ่อเทพารักษ์ มีความศักดิ์สิทธิ์และสามารถคุ้มครองให้มีความสุขความเจริญในชีวิตและเทพเจ้าอีกหลายองค์^๖

๓.๔ สรุปพิธีกรรมการไหว้เจ้า

พิธีกรรมไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีนได้กำหนดการไหว้เจ้าปีหนึ่งมี ๘ ครั้ง^๗ คือ

๑. ไหว้ครั้งแรกของปี คือวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ (ปฏิทินจีนตรงกับวันตรุษจีน)
๒. ไหว้ครั้ง ๒ ของปี คือวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๑ (ปฏิทินจีน) เป็นการไหว้ฟ้าดิน
๓. ไหว้ครั้ง ๓ ของปี คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑ (ปฏิทินจีน) เรียกว่า ง่างเซี้ยว
๔. ไหว้ครั้ง ๔ ของปี คือวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๔ (ปฏิทินจีน) เรียกว่า เซงเม้ง (ไหว้บรรพบุรุษ)
๕. ไหว้ครั้ง ๕ ของปี คือวันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๕ (ปฏิทินจีน) เรียกว่า โหวงเว่ยโจ้ย (ไหว้ขนมบะจ่าง)
๖. ไหว้ครั้ง ๖ ของปี คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ (ปฏิทินจีน) เรียกว่า เทศกาลสารท (ไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ)
๗. ไหว้ครั้ง ๗ ของปี คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (ปฏิทินจีน) เรียกว่า เทศกาลไหว้พระจันทร์ (ไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ)
๘. ไหว้ครั้ง ๘ ของปี คือวันขึ้น ๓๐ ค่ำ เดือน ๑๒ (ปฏิทินจีน) เรียกว่า การไหว้วันสิ้นปี

^๕ สัมภาษณ์ เอกรินทร์ วิงพัฒน์, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗, (๒๕ มกราคม ๒๕๕๗)

^๖ สัมภาษณ์ คุณวสันต์ชัย พันธุ์จุก, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗, (๒๕ มกราคม ๒๕๕๗)

^๗ สัมภาษณ์ คุณสุชาติ หงษ์ธนานันท์, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗, (๒๕ มกราคม ๒๕๕๗)

ชาวไทยเชื้อสายจีนยึดถือสืบทอดมาถึงปัจจุบัน เหตุของการไหว้เจ้าเพื่อเป็นการแสดงความเคารพนับถือการตอบแทนคุณ คือความกตัญญูทวดที่ต่อเทพเจ้า ผลแห่งการไหว้เจ้าจะก่อให้เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรืองแห่งชีวิต

๓.๕ ประวัติจังหวัดนครสวรรค์

นครสวรรค์ เป็นเมืองโบราณซึ่งสันนิษฐานว่าตั้งขึ้นก่อนสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี โดยมีปรากฏชื่อในศิลาจารึกเรียกว่า “เมืองพระบาง” ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในการทำศึกสงครามมาทุกสมัย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ตัวเมืองดั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณเขาขาด(เขาภาษี) จรดวัดหัวเมือง(วัดนครสวรรค์) ยังมีเชิงเนินดินเป็นแนวปรากฏอยู่ เมืองพระบาง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองขอนแก่น เพราะตัวเมืองตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และหันหน้าเมืองไปทางแม่น้ำซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกทำให้แสงอาทิตย์ส่องเข้าเมือง และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองนครสวรรค์ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงนำพระพุทธรูปชื่อ พระบาง ไปคืนให้เมืองเวียงจันทน์แต่ติดศึกพม่าต้องเอาพระพุทธรูป พระบางมาค้างไว้ที่เมืองนี้ การรบทัพจับศึกกับพม่าและปราบหัวเมืองฝ่ายเหนือที่แข็งเมืองนั้น กองทัพไทยได้เคลื่อนทัพหลวงมาตั้งที่เมืองนครสวรรค์

นครสวรรค์ มีชื่อที่รู้จักแพร่หลายมาแต่เดิมว่า “ปากน้ำโพ” โดยปรากฏเรียกกันมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่มาของคำว่าปากน้ำโพ มีผู้สันนิษฐานไว้ ๒ ประการ คือ อาจมาจากคำว่า “ปากน้ำไหล” เพราะเป็นที่ปากน้ำปิง ยม และน่าน มาไหลรวมกันเป็น ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา หรืออีกประการหนึ่ง คือ มีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่อยู่ตรงปากน้ำในบริเวณวัดโพธิ์จึงเรียกกันว่า ปากน้ำโพ^๕

ปากน้ำโพเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้ามาแต่อดีต ในศาสนาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวว่า “ปากน้ำโพ” เป็นเมืองสำคัญทางฝ่ายเหนือ เพราะแม่น้ำสายใหญ่ทางเหนือ ลงมาต่อแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตรงนั้นถึง ๔ สาย คือ คือแม่น้ำปิง ลงมาจากเชียงใหม่ผ่านปาก แม่น้ำวัง เมืองนครลำปางแล้วผ่านเมืองตากเมืองกำแพงเพชรลงมาสายหนึ่ง แม่น้ำยม มาจากเมืองแพร่ผ่านเมืองสวรรคโลก สุโขทัย และเมืองพิจิตรเก่าออกมาแม่น้ำน่านที่ปากน้ำเกยไชยใกล้กับเมืองปากน้ำโพสายหนึ่ง แม่น้ำน่าน ลงมาจากเมืองน่าน ผ่านเมืองพิจิตรใหม่ออกที่ปากน้ำโพสายหนึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปจากกรุงเทพฯ ไปประสพกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีพ่อค้าพวกหนึ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไปตั้งอยู่ที่ปากน้ำโพคอยรับสินค้าซึ่งไปจากกรุงเทพฯ ไว้จำหน่ายขึ้นไปตามหัวเมืองข้างเหนือ

^๕สัมภาษณ์คุณน้าชัย คงคาวิฑูรย์, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีน ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๗.

และซื้อสินค้าที่ลงมาจากข้างเหนือไว้จำหน่ายขายส่งลงมาจากกรุงเทพฯ ได้กำไรด้วย ช่วยเจ้าของสินค้ามิให้ต้องเที่ยวเร่ร่อนเสาะหาคนซื้อให้ได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นชาวกรุงเทพฯ ที่เอาสินค้าไปขายเมืองเหนือก็มักไปขายที่ปากน้ำโพจึงมีเรือของพวกพ่อค้าจอดแพเรียงรายต่อกัน ทางแม่น้ำน่านก็มีเรือเปิดประทุนกับเรือมดซึ่งลงมาจากเมืองสวรรคโลก สุโขทัย เมืองพิชิตร์ เมืองอุตรดิตถ์และเมืองพิษณุโลก จอดเรียงรายกันไปทั้งสองฝากแม่น้ำเรือต่างๆ ทางข้างใต้ก็จอดต่อลงมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาน่าจะเรียกว่า “เมืองลอย”

๓.๕.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์

สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์นั้นแบ่งออกเป็น ดังนี้^๙

๑) ที่ตั้ง

จังหวัดนครสวรรค์ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลางกับภาคเหนือห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางเหนือ ตามเส้นทางสายเอเชีย เป็นระยะทาง ๒๓๙ กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดพิจิตรและกำแพงเพชร
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดอุทัยธานีจังหวัดลพบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดตาก

ด้วยสภาพดังกล่าว จึงทำให้จังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการคมนาคมด้านธุรกิจและการพัฒนาที่สำคัญ หรือเป็นเมืองหลักสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดที่อยู่ล้อมรอบ

๒) ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ประมาณ ๙,๖๔๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๖,๐๔๘,๑๐๐ ไร่ พื้นที่ส่วนมากเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ และเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคกลาง โดยเกิดจากการไหลมาบรรจบรวมกันของแม่น้ำปิง-น่าน ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลผ่านไปยังอำเภอโกรกพระ พยุหะคีรี และไปยังจังหวัดชัยนาท สำหรับแหล่งน้ำขนาดใหญ่ คือ บึงบอระเพ็ด อันเป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์

แม่น้ำที่สำคัญไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่

แม่น้ำปิง ซึ่งจากการไหลบรรจบกันของแม่น้ำวัง กับแม่น้ำปิง ที่จังหวัดตากผ่านจังหวัดกำแพงเพชร เข้าเขตจังหวัดนครสวรรค์ ผ่านอำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเมือง มารวมกันที่ตำบลปากน้ำโพ

^๙สัมภาษณ์คุณสุชาติ หงษ์นันท์, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๗.

แม่น้ำน่าน เป็นที่รวมของแม่น้ำยม กับแม่น้ำน่าน ซึ่งไหลผ่านจังหวัดแพร่ น่าน อุตรดิตถ์ พิชณุโลก และพิจิตร มาบรรจบกันที่ตำบลเกยชัย อำเภอชุมแสง แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่ปากน้ำโพ

แม่น้ำเจ้าพระยา เกิดจากแม่น้ำปิงกับแม่น้ำน่าน (แควใหญ่) ไหลมารวมกันที่ตำบลปากน้ำโพ เป็นต้นเจ้าพระยาไหลจากนครสวรรค์ผ่านจังหวัดต่างๆ ในภาคกลาง ได้แก่ จังหวัด อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง อยุธยา นนทบุรี ปทุมธานี กรุงเทพฯ ไหลออกอ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรปราการ ยาวประมาณ ๓๖๐ กิโลเมตร

ถึงแม้ว่า พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่ม และมีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่มากมายหลายแห่งแต่มีได้เอื้ออำนวยต่อสภาพการเพาะปลูกของจังหวัดมากนัก เพราะความราบลุ่ม และมีแหล่งน้ำมากก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม สร้างความเสียหายให้แก่การเพาะปลูกอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่กั้นกระหะ บริเวณอำเภอเมือง โกรกพระ ชุมแสง ส่วนในบริเวณอำเภอลาดยาว บรรพตพิสัย หนองบัว ไผ่ศาลี และตากฟ้า กลับมีปัญหาเกี่ยวกับความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำยิ่งก่อให้เกิดความเสียหาย การเพาะปลูกพืชไร่ของเกษตรกรอยู่ประจำ

๓) ลักษณะภูมิอากาศ

โดยทั่วไป อากาศค่อนข้างร้อนจัดในฤดูร้อน และค่อนข้างหนาวในฤดูหนาวอุณหภูมิของภาคกลางที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ เคยวัดได้ถึง ๔๓ องศาเซลเซียส ภูมิอากาศค่อนข้างแห้งแล้ง ฤดูหนาวเคยวัดอุณหภูมิต่ำสุด ๑๑ องศาเซลเซียส

๔) ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดนครสวรรค์ประเภทป่าไม้ และแร่ธาตุต่างๆ มีอยู่เป็นส่วนน้อย และไม่มีความสำคัญต่อการผลิตของจังหวัดมากนัก

ทรัพยากรที่สำคัญ คือ ที่ดิน และแรงงาน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลิตของจังหวัดเป็นอย่างยิ่ง เพราะผลผลิตหลักได้จากสาขาเกษตรกรรม มีการทำนา และการเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญ คือ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเขียว ผลผลิตที่ทำรายได้ให้จังหวัดรองลงมาคือ สาขาพาณิชยกรรม เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้า และเป็นชุมทางของเส้นทางคมนาคมที่สำคัญระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับแหล่งการค้าที่สำคัญได้แก่ ท้องที่อำเภอเมือง อำเภอตากสิน อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก เป็นบริเวณเนื้อที่ถึง ๑๓๒,๗๑๗ ไร่ แต่ปัจจุบันแหล่งน้ำดังกล่าวได้แปรสภาพไปเกิดดินเขิน และถูกราษฎรบุกรุกเข้าครอบครองพื้นที่เป็นจำนวนหลายหมื่นไร่ จึงต้องดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

๕) ลักษณะเศรษฐกิจ

จังหวัดนครสวรรค์มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ดินร่วน หรือดินตะกอนจึงมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำนา และการปลูกพืชไร่ ดังนั้น ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดร้อยละ

ละ ๘๐ จะประกอบอาชีพกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้น จัดได้ว่าเป็นศูนย์กลางการผลิตของภาคเหนือตอนล่าง

ผลผลิตที่สำคัญของจังหวัด คือ สาขาเกษตรกรรม ส่วนที่รองลงไป คือ การค้า การอุตสาหกรรม และการบริการ อาชีพที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ เกษตรกรรม

๖) การเมืองการปกครอง

จังหวัดนครสวรรค์แบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น ๗ เขต มีผู้แทนราษฎรได้ จำนวน ๗ คน การปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๕ อำเภอ^{๑๐} ได้แก่

๑) อำเภอเมืองนครสวรรค์	๒) อำเภอลาดยาว
๓) อำเภอตากาลี	๔) อำเภอชุมแสง
๕) อำเภอบรรพตพิสัย	๖) อำเภอท่าตะโก
๗) อำเภอพยุหะคีรี	๘) อำเภอไพศาลี
๙) อำเภอหนองบัว	๑๐) อำเภอตากฟ้า
๑๑) อำเภอเก้าเลี้ยว	๑๒) อำเภอโกรกพระ
๑๓) อำเภอแม่วงก์	๑๔) อำเภอแม่เปิน
๑๕) อำเภอชุมตาบง	

๗) การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคมของนครสวรรค์ มี ๓ ทาง คือ

ทางรถไฟ โดยรถไฟสายเหนือ กรุงเทพฯ – เชียงใหม่ ระยะเวลาการเดินทางจาก สถานีหัวลำโพง (กรุงเทพฯ) ถึงจังหวัดนครสวรรค์ ใช้เวลาประมาณ ๓ ชั่วโมง ๑๕ นาที ระยะทาง กรุงเทพฯ – นครสวรรค์ ประมาณ ๒๕๐ กิโลเมตร

ทางรถยนต์ ทางหลวงที่สำคัญเชื่อมจังหวัดนครสวรรค์กับจังหวัดใกล้เคียง เช่น ทางหลวงพหลโยธิน ทางหลวงเอเชีย ตัวเมืองอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ๒๓๙ กิโลเมตร

นครสวรรค์ – พิษณุโลก	๑๓๐ กิโลเมตร
นครสวรรค์ – สุโขทัย	๑๘๘ กิโลเมตร
นครสวรรค์ – กำแพงเพชร	๑๒๐ กิโลเมตร
นครสวรรค์ – พิจิตร	๑๑๓ กิโลเมตร
นครสวรรค์ – อุทัยธานี	๕๐ กิโลเมตร

ทางน้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งล่องแพ ชุง มาจากทางเหนือ ตามแม่น้ำปิงผ่าน นครสวรรค์^{๑๑}

^{๑๐}

จังหวัดนครสวรรค์, เขตการปกครองจังหวัดนครสวรรค์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://123.242.166.4/webnkw/nsinfo/generaldata/index.php?tagpage=gdata8> (๒๐ กันยายน ๒๕๕๘)

๓.๖ ประวัติอำเภอเมืองนครสวรรค์

อำเภอเมืองนครสวรรค์ สร้างขึ้นเมื่อรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๐ โดยหลวงสรรพากร เป็นผู้ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นในหมู่ ๔ ตำบลบ้านแก่ง เรียกชื่อว่าอำเภอว่า “อำเภอบ้านแก่ง” ริมแม่น้ำเจ้าพระยา (ซึ่งปัจจุบันเป็นบริเวณสถานธนาณูปาสของเทศบาลนครสวรรค์) และเรียกชื่ออำเภอใหม่ว่า “อำเภอปากน้ำโพ” ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนแรก และเป็นผู้สร้างที่ว่าการอำเภอคือ “ขุนทิพย์บุรีรักษ์” ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอ ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดให้เป็นชื่อเดียวกับจังหวัด จึงเรียกชื่ออำเภอนี้ว่า “อำเภอเมืองนครสวรรค์”

๓.๖.๑ ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเมืองนครสวรรค์ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคกลาง มีพื้นที่ประมาณ ๗๔๘.๒๗ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕๗๗,๖๖๘.๗๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๗.๘๐ ของพื้นที่จังหวัดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอบรรพตพิสัย และอำเภอเก้าเลี้ยว
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอพยุหะคีรี และอำเภอโกรกพระ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอชุมแสง กับอำเภอท่าตะโก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอลาดยาว

๓.๖.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ ของอำเภอเมืองนครสวรรค์ โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ๓ สาย คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยา สูงจากระดับน้ำทะเล เฉลี่ย ๙๒ ฟุต ตามที่ราบลุ่มต่างๆ จะมีห้วย หนอง คลอง บึง อยู่ทั่วไป ที่สำคัญได้แก่ “บึงบอระเพ็ด” (อยู่ในพื้นที่ด้านตะวันออกของอำเภอ) นอกจากนั้น ยังมีภูเขาขนาดเล็กบ้างในบริเวณตอนกลาง และด้านตะวันตกของอำเภอด้วย

๓.๗ ประวัติชุมชนชาวจีนในจังหวัดนครสวรรค์

ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาพำนักอาศัยในแผ่นดินที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังปรากฏว่าได้มีการส่งคณะทูตจากจีนมายังราชสำนักแห่งอาณาจักรสุโขทัย และมีการส่งคณะทูตไทย

^๑กัณฐิณี มานะกิจและคณะ, “ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติของชาวไทยเชื้อสายจีนตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๔๗, หน้า ๒๗-๓๑.

ไปยังปักกิ่งเช่นกัน ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในระยะแรกส่วนใหญ่มาจากทางตอนใต้ของจีน เราอาจจำแนกชาวจีนอพยพจากกลุ่มภาษาและภูมิภาคได้ดังนี้^{๑๒}

- กลุ่มจีนแต้จิ๋ว มาจากตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกว่างตุง
- กลุ่มจีนฮกเกี้ยน มาจากตอนใต้ของมณฑลฝูเจี้ยน
- กลุ่มจีนไหหลำ มาจากตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะไหหลำ
- กลุ่มจีนกวางตุง มาจากตอนกลางของมณฑลกว่างตุง
- กลุ่มจีนแคะ มาจากตอนเหนือของมณฑลกว่างตุง

จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ไทยกล่าวว่า ชาวจีนที่เดินทางมาไทยในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยน มักมีอาชีพรับราชการ แต่หลังสมัยอยุธยาจะมีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก จีนฮกเกี้ยนมีเป็นจำนวนมากแถบภาคใต้ของไทยในจังหวัดภูเก็ต ปัตตานี สงขลา และระนอง สำหรับจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา และชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ ชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมากในระยะหลังปี พ.ศ. ๒๓๑๐

พวกแต้จิ๋วส่วนใหญ่จะอพยพมาทางเรือ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ได้แก่เมืองต่าง ๆ ในอ่าวไทยฝั่งตะวันออก ได้แก่ ตราด จันทบุรี บางปาสร์ร้อย (ชลบุรี) แปรริ้ว (ฉะเชิงเทรา) และในกรุงเทพฯ ต่อมาภายหลังในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ พวกแต้จิ๋วจึงขยับขยายออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่นอกเขตดังกล่าว ได้แก่ อุดรดิตถ์ ปากน้ำโพ(นครสวรรค์) ตลอดจนพิจิตร พิษณุโลก สุพรรณบุรี เด่นชัดเมื่อมีการสร้างทางรถไฟไปถึงแก่งคอยและขึ้นไปทางเหนือในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นการยากที่จะระบุจำนวนชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย แต่ยืนยันได้ว่าในบรรดาชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ นั้น มีชาวจีนแต้จิ๋วมากที่สุด

เมื่อชาวจีนอาศัยอยู่ร่วมกันในแต่ละดินแดนของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ความเป็นชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลก็ถือกำเนิดขึ้นในดินแดนนั้นๆ โดยองค์ประกอบพื้นฐานของความเป็นชุมชนชาวจีนนั้นประกอบด้วย โรงเรียนจีนหนังสือพิมพ์จีน และสมาคมของชาวจีนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดำรงรักษาความเป็นจีนในสังคมของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล

ชาวไทยเชื้อสายจีน จากสภาพการณ์ปัจจุบันในบางดินแดนต้องสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ส่วนที่ยังหลงเหลืออัตลักษณ์แห่งความเป็นจีนนั้นมีอยู่น้อยเต็มที นั้นการทำความเข้าใจสภาพการณ์นี้ต้องย้อนดูนโยบาย ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่พยายามผลักดันให้ผู้มีเชื้อสายจีนมีความเป็นไทยโดยเร็ว เช่น การเปลี่ยนจากการใช้แซ่เป็นนามสกุล นอกจากนั้น ด้วยเหตุผลทางความมั่นคงและหัวนเกรงภัยคอมมิวนิสต์ จอมพลป. ได้มีนโยบายสั่งปิดโรงเรียนจีนมากกว่า ๓๐๐ โรงเรียน

^{๑๒}มนตรี คงขิวิทย์, “การบริหารจัดการงานประเพณีเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๗, หน้า ๒๑.

จนกระทั่งมีคำกล่าวติดหูว่า“เรียบร้อยโรงเรียนจีน” และได้ประกาศกำหนดจำนวนโรงเรียนจีนไว้ใน ปี ค.ศ. ๑๙๔๘ โดยอนุญาตให้กรุงเทพมหานครมีโรงเรียนจีนได้เพียง ๘ โรงเรียน จังหวัดธนบุรี เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช อุบลราชธานี มีได้จังหวัดละ ๓ โรงเรียน ส่วนจังหวัดที่เหลือมีได้ไม่เกิน ๒ โรงเรียน ขณะเดียวกันโรงเรียนจีนที่ยังดำเนินกิจการอยู่ก็ต้องจำกัดเวลาสอนภาษาจีนสัปดาห์และไม่เกิน ๖ ชั่วโมง

ชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันพยายามหันกลับมาทำนุบำรุงวัฒนธรรมจีนต่างๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลกินเจ การบูรณะศาลเจ้า และการปลูกฝังให้ผู้มีเชื้อสายจีนรักษาวัฒนธรรม อันติงาม โดยสมาคมต่างๆ ที่ก่อตั้งโดยชาวจีนโพ้นทะเลและศาลเจ้าประจำท้องถิ่น

ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งในปัจจุบันเป็นภาคกลางของประเทศไทย เคยเป็น ศูนย์กลางของความเจริญรุ่งเรืองของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม และหนึ่งในบรรดาชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านั้น “จีน” ถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเก่าแก่ที่สุดชาติพันธุ์หนึ่ง ที่เคยอาศัยอยู่ในบริเวณลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา นี้ คนจีนเริ่มอพยพเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยรัตนโกสินทร์ นครสวรรค์มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากทางธุรกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ลิง ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ซึ่งก่อให้เกิดการค้าในระบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม ทำให้จังหวัดนครสวรรค์กลายเป็นแหล่งสินค้าที่สำคัญ เนื่องจากมีการขนส่งสินค้าได้สะดวกด้วย เส้นทางน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา จะเห็นความเจริญได้จากบ้านเมืองฝั่งตะวันออก คือ ฝั่ง แม่น้ำแควใหญ่ เจริญรุ่งเรืองขึ้น มีโรงสีเหนือ โรงสีกลาง โรงสีใต้ มีตลาด บริษัทค้าไม้อีสต์เอเชียติก บริษัทแม่เงา ห้างไม้มีสหลุยส์ โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง และโกดังสินค้าต่างๆ มากมาย ปัจจุบันปัจจัยที่ ส่งเสริมความเจริญ คือ ข้าว ซึ่งส่งมาลงที่แม่น้ำน่าน โดยอาศัยการขนส่งทางรถยนต์และรถไฟ ทำให้ การขยายตัวทางการค้ามีมากขึ้น มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีนหลังไหลเข้ามาขายแรงงานและประกอบ การค้าต่างๆ ในนครสวรรค์มากขึ้น คนจีนเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ ของนครสวรรค์

การขยายตัวมาจากฝั่งตะวันออกนี้เริ่มมาจากสมัยรัชกาลที่ ๕ โปรดให้ย้ายตัวเมืองมาตั้ง บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำประมาณกันว่า ปี พ.ศ. ๒๔๗๗มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีนในนครสวรรค์ถึง ๖,๐๐๐ คน ในขณะที่ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพ) มีคนจีนประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน และจำนวนคนจีน ในนครสวรรค์นั้นจัดว่าอยู่ในอันดับ ๓ รองจากกรุงเทพมหานครและภูเก็ต

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีนที่อาศัยอยู่ในนครสวรรค์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วและไหหลำได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณอำเภอเก้าเลี้ยว ต่อมากลุ่มคนจีนแต้จิ๋วได้อพยพเข้ามาค้าขายผ้า เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ส่วนจีนแคะและกวางตุ้งนั้นเข้ามาตั้งโรงงาน

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีนในนครสวรรค์มีกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัด นครสวรรค์ทุกอำเภอ มีทั้งจีนกวางตุ้ง ไหหลำ แต้จิ๋ว และฮากกา (จีนแคะ) นับได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ ไทยจีน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจจังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีนเหล่านี้ใช้ชีวิต ผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิตแบบไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีโดยเฉพาะ อย่างยิ่งคืองานเทศกาลตรุษจีนซึ่งชาวปากน้ำโพ เชื้อสายจีนร่วมกับชาวไทยในท้องถิ่นได้จัดมีประเพณี แห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ปากน้ำโพ เป็นประเพณีท้องถิ่นและเป็นທີ່เลื่องลือไปทั่วประเทศไทย^{๓๓}

๓.๘ ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพจังหวัดนครสวรรค์

๓.๘.๑ ที่มาของศาลเจ้า

ในวิถีชีวิตของชาวจีน “ศาลเจ้า” ถือว่าเป็นสิ่งเก่าแก่ที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด ในประเทศไทย หากค้นร่องรอยความเป็นมาของชาวจีนนับตั้งแต่เริ่มเข้ามา ติดต่อกับค้าขายตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนกระทั่ง ลงหลักปักฐานในสมัยอยุธยา นั้น อาจไม่พบหลักฐานยืนยันว่า มีศาลเจ้าเป็นเรื่องเป็นราวแต่อย่างใด แม้กระทั่งในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ชาวจีนในเมืองไทย เริ่มมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีการสร้างศาลเจ้าขึ้นในช่วงนี้ ศาลเจ้าของชาวจีนเริ่มถูกบันทึกขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ศาล เจ้าที่ใหญ่และสำคัญที่สุดที่รู้จักกันดีคือ “ศาลเจ้าที่วัดเล่งเน่ยยี่” (วัดมังกรกมลาวาส ถนนเจริญกรุง) คติความเชื่อในเรื่องนี้ของชาวจีนคล้ายๆกับชนชาติอื่น ที่มีการแบ่งชั้นของเทพหรือดวงวิญญาณ โดย แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ๆ คือ “จูเอี้ยะ” เป็นที่สิงสถิตของเทพชั้นต่ำอันหมายถึงวิญญาณของบรรพ บุรุษ ลักษณะศาลจะตั้งติดพื้น “ที่ตี” เป็นที่สิงสถิตของเทพที่พเนจรไปตามสถานที่ต่างๆ ในภพ เดียวกับมนุษย์ซึ่งเปรียบได้กับพระภูมิเจ้าที่ของไทย มักจะทำเป็นแท่นสี่เหลี่ยมยกพื้นกลางแจ้ง และมี เขาสูงแหวนตะเกียงเป็นเครื่องหมาย เครื่องเซ่นบูชามักเป็นอาหารเจ “ตัวหรือปุงเถ่ากงม่า” เป็นที่สิง สถิตของดวงวิญญาณ ของมนุษย์ที่ทรงคุณธรรมและบริสุทธิ์ “ไผ่เซียน” นิยมสร้างเป็นวัด เป็นที่สิง สถิตของพระโพธิสัตว์ “เจ็กเซียนฮ่องเต้” นับเป็นเทพที่มีบทบาทต่อความเป็นอยู่ของชาวจีนเป็นอย่างมาก ศาลเจ้าของชาวจีนส่วนใหญ่ในเมืองไทยเกินครึ่งมาจากเทพหรือเซียนองค์นี้

ศาลเจ้าฝ่ายเต๋าที่เก่าแก่ที่สุดในกรุงเทพฯ คือ “ศาลเจ้าจีหนันเมี่ยว” ตั้งอยู่ริมคลองบางลำ ใต้หลังสถานีบางกอกน้อยนอกจากนี้ การนับถือบูชารูปเคารพ บางครั้งก็จะกระทำเฉพาะในกลุ่มบาง ภาษาและอาชีพ เช่น จีนแต้จิ๋วจะนับถือเทพเจ้าเสวียนเทียนสังติหรือเจ้าพ่อเสือ จีนไหหลำนับถือจุย โบายเนี้ยรวมถึงเทพกวนอูด้วย อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานบางประการระบุไว้ว่า การนับถือเทพของคน จีนจะไม่คงที่เสมอไป ถ้าเทพองค์ใดมีคนมากราบไหว้บูชามาก เทพองค์จะกลายเป็นเทพประจำศาลไป

^{๓๓} ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕),

โดยปริยาย เช่น ศาลเจ้าเก่าถนนทรงวาด เปลี่ยนจากเทพปูนเถ่ากงเป็นเจ้าพ่อเสือ หรือที่ศาลเจ้าเลนเซียน เปลี่ยนเทพประธานจากเจ้าแม่กวนอิมเป็นเฮ้งเจีย

๓.๘.๒ ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ

ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพเป็นศาลเจ้าจีนที่มีความสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนชาวตำบลปากน้ำโพอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพนั้นแบ่งออกเป็น ๒ ศาล คือ

๑) ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์

ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ตั้งอยู่เลขที่ ๙ ถนนสายนครสวรรค์-ชุมแสง ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ศาลตั้งหันหน้าลงสู่ต้นแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมศาลเป็นอาคารไม้ต่อมาได้มีการซ่อมปฏิสังขรณ์ใหม่หลายครั้ง ลักษณะสถาปัตยกรรมที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นตัวอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ที่สร้างขึ้นใหม่ต่อกันเป็น ๓ ตอน ตอนกลางเป็นอาคารเดิม ตอนหน้าและส่วนในสุดเป็นส่วนที่สร้างขึ้นใหม่ ใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพ และตั้งโต๊ะเซ่นไหว้ ดังนั้นยอดอาคารส่วนนี้จะสูงสุดและหลังคาประดับด้วยมังกรชูลูกแก้ว ปลายสันหลังคาที่ยาวลงมาก็ทำเป็นหัวมังกรหงายเนื่องจากศาลหลังนี้สร้างขึ้นใหม่ ตัวอาคารจึงดูเรียบง่าย ผิดกับศาลหลังเก่าที่สร้างขึ้นในยุคแรกเริ่ม ด้านอาคารของศาลเจ้าทำเป็นบันไดทางขึ้น ป้ายภาษาไทยเขียนว่า ศาลเจ้าเทพารักษ์ส่วนตัวหนังสือจีนมีป้ายตรงกลางศาล คือ ป้ายชื่อศาลเขียนไว้ว่า เป็นโถงวงเมี้ยว และมีตัวหนังสือเล็กๆ ซึ่งหมายถึงว่ามีการสร้างขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ นับจากนั้นก็จะมีชื่อผู้มีศรัทธาบริจาคเงินสำหรับสร้างศาลเจ้าซึ่งสลักไว้บนแผ่นไม้บนผนังด้านในของศาลทางด้านขวามือใน พ.ศ. ๒๓๔๕ จากด้านหน้าของศาลเจ้าจะเป็นตุ้ยเหลียนสลักอยู่ตามเสาสองด้านจากด้านหน้าเข้าไปจนถึงด้านในศาล เนื่องจากด้านในของศาลเป็นที่ประดิษฐานเทพเป็นโถงวงตรงกลาง เทพกวนอยู่ทางขวา และเจ้าแม่ทับทิมกับเจ้าแม่เทียนโหว (ในศาลเรียกว่าเจ้าแม่สวรรค์) ทางซ้ายตุ้ยเหลียน ที่เขียนขึ้นซึ่งเกี่ยวกับเรื่องราวที่สรรเสริญบารมีของเทพทั้ง ๓ องค์ โดยเริ่มจากคู่ในที่สุดเป็นเทพเป็นโถงวง รองลงมาเป็นเทพกวนกง และคู่นอกสุดเป็นของเจ้าแม่ทับทิม และเจ้าแม่เทียนโหว ดังตัวอย่างคำคู่ที่สรรเสริญเทพเป็นโถงวงที่เขียนไว้แปลได้ความว่า “อำนาจปาฏิหาริย์แห่งเป็นโถงวงแผ่ขยายไปไกล อาคารศาลเจ้าตั้งตระหง่านบันดาลความผาสุกมั่งคั่ง” สำหรับปีที่สร้างศาลเจ้าแห่งนี้นั้น หากพิจารณาจากหลักฐานที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ซึ่งมีน้อยมาก คือ มีเพียงระฆังโบราณ ๑ ใบ และป้ายชื่อศาลเจ้าที่ได้กล่าวมาแล้ว และแผ่นป้ายบอก พ.ศ. ของผู้บริจาคเงินให้กับศาลเท่านั้น ตามชื่อใหญ่ๆ ได้หลังคาซึ่งเป็นที่เขียนบอกปีศักราชในการสร้างศาลได้สูญหายเนื่องจากการสร้างศาลใหม่นั้นเอง

ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์มีเทพเจ้า ๓ องค์ ดังนี้

๑. เจ้าพ่อเทพารักษ์
๒. เจ้าแม่ทับทิม
๓. เจ้าพ่อกวนอู

๒) ศาลเจ้าหน้าผา

ศาลเจ้าหน้าผาตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ก่อนจะมา เป็นศาลเจ้าหน้าผา เดิมเป็นศาลไม้เล็กๆ ตั้งเอียงอยู่บริเวณริมตลิ่งซึ่งไม่มีผู้ใดทราบถึงความเป็นมาว่า เป็นศาลเจ้าอะไร อยู่มาคืนหนึ่งเจ้าแม่ได้มาเข้าฝันสองตายาย ซึ่งปลูกบ้านอยู่บริเวณนั้นว่าตัวเจ้าแม่ ท่านอยู่ที่จังหวัดอยุธยา ได้ทวนน้ำลอยขึ้นมาถึงบริเวณหน้าผาเมืองปากน้ำโพ ซึ่งเป็นขอนไม้แกะเป็น รูปเจ้าแม่กวนอิมกำลังไหลวนเวียนอยู่หน้าศาลเจ้านั้น ถ้าอยากมั่งมีศรีสุขเจริญก้าวหน้า มีแต่โชคลาภ ก็ให้นำขึ้นมาจากน้ำและตั้งไว้บนศาล เพื่อให้ผู้คนได้สักการบูชาเพื่อเป็นสิริมงคล หลังตื่นนอนตอนเช้า สองตายายจึงรีบมาบริเวณที่เจ้าแม่เข้าฝัน จึงได้พบไม้แกะสลักเป็นรูปเจ้าแม่ก่อกำลังหมุนวนเวียนผลุบๆ โผล่ๆ อยู่ จึงได้เชิญขึ้นมาสืบบนศาล จากนั้นตายายก็เริ่มมีฐานะดีขึ้น จนมีความร่ำรวย ประกอบการ อะไรมักประสบความสำเร็จ อยู่มาประมาณ ๑๒ ปี เจ้าแม่ได้ไปเข้าฝันเจ้าแม่ก่อกวนอิม ร้านค้าไม้หรือ โรงแรมง่วนเซ่ง ปัจจุบันยังดำเนินธุรกิจอยู่ โดยเจ้าแม่ได้บอกว่า ถ้าอยากร่ำรวยมีเงินทอง ก็ให้มาทำ การสร้างศาลให้ใหม่จากความฝันนี้เองเจ้าแม่ก่อกวนอิมจึงได้ดำเนินการสร้างศาลเสร็จเรียบร้อยแล้วจึง อัญเชิญเจ้าแม่เข้าประทับในศาลเจ้าหลังใหม่ ต่อจากนั้นอยู่มาประมาณ ๑ ปี เจ้าแม่ก่อกวนอิมก็ได้ถูก รางวัลที่ ๑ ประกอบธุรกิจด้านการค้าขายเจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันถาวรวัตถุที่สำคัญ คือ อาคารศาลเจ้าที่สวยงาม สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔^{๑๔}

ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่หน้าผา มีเทพเจ้าอยู่ในศาล ๔ องค์ ซึ่งประกอบไปด้วย

๑. เจ้าพ่อเจ้าแม่หน้าผา
๒. เจ้าพ่อกวนอู
๓. เจ้าแม่สวสวรรค์
๔. เจ้าแม่กวนอิม

๓.๙ ตำนานเทพเจ้า

๑. พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (เจ้าแม่กวนอิม)

พระโพธิสัตว์กวนอิม หรือที่คนไทยเราเรียกกันทั่วไปว่า เจ้าแม่กวนอิม เข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนานิกายมหายาน นิยมเรียกชื่อหลายชื่อ เช่น กวนอิมผู้สัก เดิมเรียกว่า กวนซิมผู้สัก แต่เนื่องจากมีเสียงไปพร้อมกับ หลัซหิมิงจกพรตจินสมัยราชวงศ์ถัง จึงตัด

^{๑๔} พระมณฑล ชูโตศรี, “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคน ไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๐, หน้า ๕๖.

คำว่าซี ออกเหลือเพียง กวนอิมผู้สัก (ผู้สัก แปลว่า พระโพธิสัตว์) ไต่ซ้อ ไต่บูยผู้สัก หมายถึงพระโพธิสัตว์กวนอิม ผู้ทรงเมตตากรุณาอันยิ่งใหญ่ด้วยทรงมีปณิธานอันยิ่งใหญ่ที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่ตกอยู่ในห้วงทุกข์แห่งชั้น “หากยังมีสัตว์โลกตกทุกข์ได้ยาก แม้เพียงคนเดียว จะไม่ขอบรรลุปุทธภูมิ” พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวรประกอบด้วย อวโลกิตะ หมายถึง ผู้มองมายังเบื้องล่าง และอิศวร แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ มักแปลรวมว่า ผู้เพ่งมองบริเวณของมวลสรรพสัตว์ ในสายตาของชาวพุทธท่านจะเป็น กวนอิมโพธิสัตว์พระผู้เมตตาตามหาการุณย์ช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ เรื่องราวของพระอวโลกิเตศวรเมื่อแรกเข้าสู่ประเทศจีนรวม พ.ศ.๖๑๐ ในสมัยพระเจ้าฮั่นเม่งตี้ จักรพรรดิองค์ที่ ๑๗ แห่งราชวงศ์ฮั่น ยังเป็นมหาบุรุษ จนถึงปลายราชวงศ์ใต้-เหนือ(หนานเป่ยเฉา)ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองวุ่นวายถึงขั้นมีคสัญญ์ พระพุทธศาสนากลับได้รับการนับถืออย่างมากโดยเริ่มจากภาคเหนือแผ่ลงใต้ ในช่วงปีพ.ศ.๙๙๐ คนจีนในภาคเหนือ ๙ ใน ๑๐ คน นับถือพุทธศาสนา และในสมัยราชวงศ์เป่ยเว่ย์นี่เองที่มีการเจาะภูเขา สลักและประดับ พระพุทธรูปด้วยของมีค่ามากมาย ที่หยุนกัง และหลงเหมิน ช่วงนี้เองที่พระอวโลกิเตศวรได้เปลี่ยนเป็นสตรีเพศ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการความเมตตากรุณาที่ได้รับความทุกข์ยากจากการกดขี่ทารุณและการทำสงคราม การเปลี่ยนจากมหาบุรุษมาเป็นสตรีเพศของอวโลกิเตศวรพระโพธิสัตว์ ตามคัมภีร์ได้กล่าวว่าท่านสามารถแปลงจากธรรมกายเดิมไปได้อีก ๓๒ ธรรมกาย แต่ตามประวัติศาสตร์เชื่อว่าเกิดจากความพยายามที่จะรอดพ้นจากการกลืนกลายของลัทธิเต๋าจึงทำให้เกิดพระโพธิสัตว์ที่เป็นหญิง ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน ในหนึ่งปีมีวันสำคัญของท่าน ๓ วัน คือวันประสูติ วันที่ ๑๙ เดือน ๒ วันตรัสรู้ วันที่ ๑๙ เดือน ๖ และวันออกบวช วันที่ ๑๙ เดือน ๙

เนื่องจากพระโพธิสัตว์กวนอิม เป็นพระโพธิสัตว์ที่เมตตากรุณา จึงเป็นที่เคารพบูชาของมหาชนในหลายประเทศทั่วเอเชียันดโตโบราณ ทำให้ตำนานของพระโพธิสัตว์กวนอิม มีความเป็นมาหลากหลายตำนานพื้นบ้านที่นิยมกล่าวขานถึงก็คือ ตำนาน เมี่ยวซันบรรลุนิพพาน และในการสร้างรูปเคารพท่านมักจะมีเด็กหญิงชายคู่หนึ่งอยู่ข้างกาย เรียก กิมทังเจ็กนึ่ง เด็กหญิงคือ หลงหนี่ เป็นธิดาพญามังกรมีสติปัญญาแต่เล็ก อายุ ๘ ขวบก็สำเร็จเป็นพุทธะ (มีดวงตาเห็นธรรม-ผู้เรียบเรียง)และช่วยพระโพธิสัตว์กวนอิมโปรดเวไนยสัตว์ ปรากฏกาย เป็นกุมารอยู่ทางด้านขวา เด็กชายคือ ซ่งไฉงจื่อ(สุธนกุมาร) เป็นบุตรเศรษฐีคนหนึ่งในบุญนคร เกิดมามีทรัพย์สินเงินทองมากมาย แต่ก็เห็นเป็นสิ่งไร้ค่า ปฏิญาณตนว่าจะบำเพ็ญให้สำเร็จเป็นพระโพธิสัตว์ สุธนกุมารได้รับคำแนะนำจากมัญชุศรีโพธิสัตว์ให้ไปคารวะศึกษาจากอาจารย์ ๕๓ ท่าน(กัลยาณมิตร ๕๓)สุดท้ายได้รับกราบพระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นอาจารย์ที่โตะละกะคีรี จนสำเร็จเป็นโพธิสัตว์และเพื่อช่วยเหลืออาจารย์โปรดเวไนยสัตว์จึงแสดงธรรมกายเป็นกุมาร อยู่ทางด้านซ้าย ตำนานพื้นบ้านของพระโพธิสัตว์กวนอิมที่เล่าสืบกันมา มีดังนี้

ได้เล่าขานกันมาว่า เจ้าแม่กวนอิม เดิมกำเนิดเป็นเจ้าหญิงชื่อว่าเจ้าหญิงเมี่ยวซัน ราชธิดาองค์เล็กของกษัตริย์เมี่ยวจวง แห่งอาณาจักรชิงหลิง เจ้าหญิงเมี่ยวซันมีนิสัยเมตตาตามหากรุณาต่อสัตว์ทั้งหลายตั้งแต่เด็ก มีพระทัยใฝ่ใจที่จะออกบวช เพื่อพ้นจากทุกข์ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่

พระบิดาคือ กษัตริย์เมียวจวง ผู้มีจิตใจโหดร้ายชอบการเข่นฆ่าและทำสงครามไม่ยินยอม กลับบังคับให้เจ้าหญิงเมียวซันเลือกคู่ครอง เจ้าหญิงเมียวซันก็ยินกรานที่จะออกบวช ไม่ว่าพระบิดาจะใช้อุบายต่าง ๆ นานามาหลอกล่อเกลี้ยกล่อมอย่างไรก็ไม่สำเร็จจึงเกิดพิโรธที่มีผู้ขัดต่ออำนาจของตนจึงได้ประหารเจ้าหญิงเมียวซันด้วยการรัดคอ ทันทิที่เจ้าหญิงเมียวซันสิ้นลม พระภูมิเจ้าที่ได้แปลงร่างเป็นเสื้อมารับร่างเจ้าหญิงเป็นอยู่ที่เกาะศักดิ์สิทธิ์แห่งทะเลตะวันออกที่นั่นเจ้าหญิงเมียวซันได้บำเพ็ญภาวนาจนบรรลุโพธิญาณรู้แจ้งในสังขาร ต่อมากษัตริย์เมียวจวงได้เกิดเป็นโรคผิวหนังเกิดแผลเน่าทั้งกายรักษาอย่างไรก็ไม่หาย เจ้าหญิงเมียวซันได้ทราบด้วยญาณว่าพระบิดาป่วยด้วยผลแห่งกรรมที่ทำมาและเห็นหนทางที่จะนำพระบิดาได้ก้าวพ้นทุกข์ได้จึงได้ให้หลวงจีนชั้นเฒ่าไปอารักขาโรคโดยสละดวงตาและแขนทั้งสองข้างของตนเพื่อปรุยา เมื่อกษัตริย์เมียวจวงได้หายจากโรคจึงได้สำนึกในบาปกรรมที่ตนได้ทำไว้ เลิกทำบาปหันมาสร้างกุศล ต่อมาได้สละราชสมบัติขึ้นครองครองมาหาเซียนผู้เสียสละดวงตาและแขนเพื่อปรุยาโดยไม่รู้ว่าเซียนผู้นั้นคือใคร เมื่อรู้ว่าเซียนผู้นั้นคือเซียนและดวงตามารักษาตนนั้นคือเจ้าหญิงเมียวซัน ธิดาผู้ที่ตนสั่งประหารชีวิตก็สะเทือนใจสำนึกในบาปบุญคุณโทษ เกิดดวงตาเห็นธรรม ด้วยบุญกุศลที่เจ้าหญิงเมียวซันได้บำเพ็ญเพียร บันดาลให้ดวงตาและแขนที่สละไปแล้วกลับงอกขึ้นมาดังเดิม และนับจากนั้นมาเจ้าหญิงเมียวซันก็ได้เป็นพระโพธิสัตว์กวนอิม พระผู้ช่วยให้สัตว์รอดพ้นความทุกข์เดือดร้อน เป็นผู้ได้บริเวณแห่งสัตว์โลก(อวโลกิเตศวร) และเป็นที่เคารพกราบไหว้ สืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้^{๑๕}

๒. เจ้าพ่อเทพารักษ์

มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๖๒ ที่ตำบลปากน้ำโพเกิดโรคอหิวาตกโรคและไข้ดำ ระบาด ชาวตำบลปากน้ำโพได้รับความเดือดร้อนมีผู้คนเจ็บป่วย และล้มตายเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุที่ว่าวิทยาการแพทย์สมัยใหม่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ทำให้ชาวบ้านหันไปพึ่งหมอจีน (ซินแส) เพื่อรักษาโรค แต่ก็ไม่สามารถหยุดโรคระบาดได้ ทำให้ชาวบ้านหันหาที่พึ่งจากเทพอารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายและมีเหตุบังเอิญ ได้มีชาวบ้านบนบานต่อเจ้าพ่อเทพารักษ์ หรือปิ่นเกล้ากง เพื่อขอให้ปิดเป่าโรคภัยไปจากหมู่บ้านและได้ทำการเชิญเจ้ามาเข้าทรง เพื่อทำพิธีรักษาโรคด้วยการเขียน “ฮู่” กระดาษยันต์ และนำไปเผาใส่เตาต้มกิน ปรากฏว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ โรคภัยที่ได้ดับชีวิตคนในหมู่บ้านได้หยุดการระบาดลงผู้คนปราศจากโรคภัย จนเป็นที่เลื่องลือถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อเทพารักษ์และถือว่าเจ้าพ่อเทพารักษ์เป็นเทพเจ้าที่ช่วยปกป้องคุ้มครองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข

^{๑๕} ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕),

บันดาลให้กิจการการค้าเจริญรุ่งเรือง กล่าวกันว่าเป็นเทพเจ้าประจำท้องถิ่น ชาวไทยเชื้อสายจีนจึงให้ความเคารพนับถือ กราบไหว้^{๑๖}

๓. เจ้าแม่หน้าผา

มีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาว่า มีตายายคู่หนึ่งได้ฝันเห็นหญิงชรา ผมยว เนื้อตัวเปียกปอน บอกว่าลอยน้ำมาจากอยุธยามาถึงนครสวรรค์ หนาวมากขอให้เอาขึ้นจากน้ำที่เถอะ พอรุ่งเช้าจึงได้ไปริมแม่น้ำซึ่งมีลักษณะเป็นบริเวณน้ำวน ที่นั้นมีหน้าผาค่อนข้างสูงชัน ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “หน้าผา” ได้พบไม้จันทน์ดำขนาดกว้าง ๑ฟุต สูง ๒ฟุต แกะเป็นรูปเจ้าแม่ติดอยู่ชอกหินรวมกับไม้ที่แกะเป็นรูปอื่น ๆ ได้อยู่เคียงขึ้นมาพร้อมกัน และได้สร้างศาลไม้เล็ก ๆ ไว้บริเวณริมแม่น้ำ

ต่อมา เจ้าแก้ววันเซ่ง เจ้าของโรงแรมวันเซ่ง และเจ้าของโรงไม้ขายกระดาน ได้ฝันว่ามีหญิงชรา ผมยว มาขอให้ไปช่วยสร้างศาลให้ท่านเจ้าแก้ววันเซ่งฝันถึงเช่นนี้ ๓วัน จึงได้ไปบอกกับนายคุณเคี่ยม ให้ช่วยเดินทางหาเจ้าแม่ที่มาเข้าฝันวันแรก และวันที่สอง เดินทางหาเลียบบตามแม่น้ำขึ้นไปทางเหนือ ตั้งแต่วัดนครสวรรค์ในปัจจุบัน ขึ้นไปจนถึงบริเวณหน้าผาได้เห็นศาลไม้เล็กๆ ที่ได้สร้างไว้ชั่วคราว ที่ริมแม่น้ำ จึงได้ขอที่ดินชาวบ้านแถวนั้นสร้างเป็นศาลเจ้าให้ท่าน (บริเวณที่เป็นศาลเจ้าปัจจุบัน) และได้พัฒนามาเรื่อยๆ จนเป็นศาลใหญ่เจ้าแม่หน้าผาซึ่งนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีน ในเขตตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ถือว่าเป็นเทพแห่งความเมตตา จึงสักการบูชากันเรื่อยมาเพื่อความเป็นสิริมงคลของครอบครัว^{๑๗}

๔. เจ้าพ่อกวนอู

กวนกง หรือเทพเจ้าแห่งความกตัญญู เป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมสูงมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สามารถจัดภัยอันตรายและความชั่วร้ายตลอดจนอุปสรรคต่างๆ ให้หมดสิ้นไป จึงเป็นที่เคารพของผู้รับราชการ ดังนั้น ทุกวันที่ ๑๓เดือน ๕ของจีน จะมีการจัดงานเลี้ยงฉลองเพื่อระลึกถึงองค์เทพเจ้าผู้มีคุณธรรม

กวนอู เป็นชาวฮอตงโก่เหลียง สูง ๙ ฟุตจีน ครายาว ๒ ฟุตจีน หน้าแดงดั้งแต่มีขาดตาตั้งนกรกระเวก คิ้วตั้งตัวไหม กิริยาท่าทางองอาจน่าเกรงขาม นิยรักความยุติธรรม ถือสัตย์ไม่ชอบการกตขี้เมฆ วัดกันตามลำดับไหล่ สามพี่น้องร่วมสาบานในสวนท้อ กวนอูสูงกว่าทุกคนเพราะรูปร่างสูงใหญ่เหนือคนธรรมดา ม้าขนาดธรรมดาที่กวนอูขี่จึงมักรับน้ำหนักไม่ค่อยไหว ตอนที่เล่าปี่รบแพ้โจโฉพลัดพรากจากกวนอู โจโฉวางแผนจับซ่อนจนได้ตัวกวนอูไว้ใช้ วันหนึ่งโจโฉเห็นกวนอูขี่ม้าพอมจึงถามว่าเหตุใดจึงขี่ม้าอย่างนี้กวนอูตอบว่า ม้าทนน้ำหนักตัวข้าพเจ้าไม่ได้จึงพอมโจโฉได้ฟังดังนั้น จึงให้

^{๑๖} ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์: สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๘.

^{๑๗} ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕),

ทหารไปเอาม้าเชกเฮอร์มา แล้วถามว่าจำมาตัวนี้ได้ไหม กวนอูตอบว่าจำได้เป็นม้าเชกเฮอร์ (กระต่ายแดงพันธุ์) ของลิโป้ที่ตายไป โจโฉจึงยกม้านั้นให้กวนอู กวนอูดีใจคุกเข่า คำนับโจโฉหลายครั้งหลายหน เหตุที่กวนอูดีใจที่ได้มาขี่ม้าตัวนี้ในวันเดียวพันธุ์ ก็ด้วยเหตุผลว่าวันใดที่ได้ขึ้นขี่ม้าเชกเฮอร์ไปหา ขึ้นชื่อว่าทหารแม้จะไม่รักโจโฉ แต่กวนอูก็พลีกายถวายชีวิตรบให้โจโฉในสงครามหักเหลี่ยมระหว่างโจโฉกับอ้วนเสี้ยว กวนอูบนหลังเชกเฮอร์ก็แสดงฝีมือมือจ้าวยังไม่เห็นหน้ากันชัดก็ฟันคอจนเสียชีวิต ทหารเอกอ้วนเสี้ยวคอยหลอกลวงจากบ่า อ้วนเสี้ยวแค้นส่งขุนทหารเอกไปอีกคน เจอจ้าวกวนอูก็ตกม้าตายไปอีกคน^{๑๘}

นับแต่นั้น กิตติศัพท์ฝีมือจ้าวของกวนอู ก็เป็นที่เลื่องลือและรู้จักทั้งแผ่นดิน จิวยี่แม่ทัพของซุนกวน วางแผนฆ่าเล่าปี่ เล่าปี่พาชื่อพาทหารไปแค่ ๒๐ คน นั่งดื่มเหล้ากับจิวยี่จนเมาจิวยี่กำลังจะทิ้งจอกเหล้าให้สัญญาณทหารที่เตรียมข่มไว้ไปฆ่าเล่าปี่ แต่บังเอิญหันไปเห็นองครักษ์เล่าปี่รูปร่างสูงใหญ่ยืนจ้องถ่มถึงอยู่ก็เกรงกลัว หันไปถามว่าเป็นใคร "กวนอู น้องข้าพเจ้าเอง" ลั่นเสียงเล่าปี่จิวยี่ก็ตกใจ กลัวจ้าวกวนอู จนเหวี่ยงกาฬโหล่ทรมายล้มเลิกแผนฆ่าเล่าปี่

กวนอูเป็นตัวแทนของความซื่อสัตย์ที่มีคนนับถือมากที่สุดของชาวจีนนั่นเอง ที่สำคัญคือถือจ้าวคู่กาย (จ้าวจันทร์เสี้ยว ประดับพลุดลายมังกรยาว ๓ เมตร ๖๓ เซนติเมตรหนัก ๖๕.๖ กิโลกรัม มีชื่อเรียกว่า "ชิงหลง เยียนเย่ เต่า" จ้าวนิลมังกรจันทร์ฉาย หรือจ้าวมังกรเขียวจันทร์เสี้ยว" กวนอูร่วมสาบานในสวนท้อ คือสาบานเป็นพี่น้องกับเล่าปี่ เดียวหุยเป็น ๓ พี่น้องเขาเรียกว่า ๓ สหายแห่งสวนท้อ

สรุปคือกวนอูเป็นตัวแทนของความซื่อสัตย์เนื่องจากจงรักภักดีต่อเล่าปี่มาตลอดถึงแม้จะพ่ายศึกให้แก่โจโฉ แต่ใจยังคงภักดีต่อเล่าปี่เพียงผู้เดียวไม่เปลี่ยนแปลง สร้างชื่อเสียงโด่งดังด้วยการสังหาร ฮัวหยง แม่ทัพตั้งโต๊ะ โดยที่สุร่ายยังอ่อนอยู่ เอาชนะจันเหลียวและขุนทิว ๒ แม่ทัพของอ้วนเสี้ยว แม่ทัพโจโฉ และฮองตง แม้จะเคยเป็นศัตรู แต่ก็ยอมนับถือ ซี่ม้าเชกเฮอร์ของลิโป้ต่อมาได้ครองเมืองเกงจิ๋วเพราะฉะนั้นรูปปั้นของกวนอูมี ๓ แบบ คือ

๑. กวนอูยืนถือจ้าว มังกรเขียวจันทร์เสี้ยว เหมาะกับคนที่ทำงานกินเงินเดือน
๒. นั่งบนหลังม้าเชกเฮอร์ในมือถือจ้าว เหมาะกับคนที่ทำงานฝ่ายบู๊เช่นทหาร ตำรวจ
๓. กวนอูครองเมือง (ประทับนั่งบนบัลลังก์) ซึ่งเป็นที่นิยมที่สุดเป็นภาคบุ๋น เหมาะสำหรับคนที่ทำธุรกิจและชาวบ้านทั่วไป

๕. เจ้าแม่ทัพบิม

ตำนานเจ้าแม่ตัวยบวัยเกิดที่ตำบลตัวยบวัย เขตบ่นเซียว เกาะไหหลำ มีผู้เฒ่าแซ่พั่ว เป็นผู้มี ความซื่อสัตย์สุจริต ทำงานขยันขันแข็ง ครั้งหนึ่งแก่ออกไปหาปลา โดยผูกแหเป็นช้อนดักปลา เวลา

^{๑๘} ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๐.

ผ่านไปแกยังหาปลาไม่ได้ คินนัก็ประสบความล้มเหลว เมื่อซ็อนแหขึ้นมาที่ไรก์อมีแต่ท่อนไม้ ด้วยความโมโหแกเลยขว้างท่อนไม้นั้นออกไปให้ไกล แต่แล้วเมื่อซ็อนแหขึ้นมาใหม่ก็ปรากฏท่อนไม้ท่อนเดิมอีก ต่อจากนั้นแกก็ขว้างท่อนไม้ขึ้นฝั่ง และแกก็ฉก คิดว่าแปลกที่ท่อนไม้ธรรมดาจะสามารถลอยทวนน้ำได้ คงจะเป็นสิ่งวิเศษ และแกก็ได้นำท่อนไม้นั้นขึ้นฝั่ง และเพ่งมองท่อนไม้นั้นพร้อมกับอธิษฐานว่า หากท่อนไม้นี้มีความศักดิ์สิทธิ์ขอให้คินนัจับปลาได้มาก เมื่อพ้นจากความจนแล้ว เมื่อขึ้นฝั่งจะนำท่อนไม้นี้แกะสลักเป็นเทวรูปศักดิ์สิทธิ์และสักการบูชาเข้าวันไม่ให้ขาด เมื่ออธิษฐานจบแกเอาท่อนไม้นั้นวางบนหัวเรือ ปรากฏว่าซ็อนเพียงสองถึงสามครั้งก็ได้ปลาตัวโตเต็มเรือ จึงนำปลาขึ้นฝั่ง วันนั้นปลาของแกขายได้ราคา เพราะชาวประมงคนอื่นจับได้น้อยแกจึงมีเงินจับจ่ายใช้สอย และทุกครั้งก็แกออกหาปลา และบูชามิขาด แต่แล้วเมื่อขึ้นฝั่งแกได้สัมผัสสัญญาณที่ให้ไว้ แกออกจับปลาอีก ปรากฏว่าไม่มีปลาสักตัว และฐานะการเงินแย่งลง คินนัก็แกผลอยกลับไป ในฝันว่าแกได้ลอยไปยังสถานที่แห่งหนึ่ง บรรยากาศสวยงามมาก ดวงดาวพร่างพรวระยิบระยับ พลันมีหญิงสาวสวมเสื้อหลากสี ในมือถือมีดดาบ ประสานมือค้ำบปรากฏกายขึ้น กล่าวกับท่านผู้เฒ่าว่าเจ้าแม่ให้มาเชิญท่านไปพบ ท่านยังมีทันตอบรับ ตัวท่านก็ลอยมายังสถานที่แห่งหนึ่ง บังเกิดแสงตรงหน้า เห็นบัลลังก์อยู่ที่สูง มีหญิงสาวนั่งอยู่ กรสวมหมวกประดับเพชรรูปหงส์ สวมรองเท้าสีแดงปักดินเงินรูปดอกไม้หน้าตาเป็นผู้มีบุญ อิมเอิบ มีรอยยิ้มมุมปาก บุคลิกของท่านเปี่ยมด้วย หญิงสาวคนดังกล่าวกล่าวทวงคำสัญญาที่ท่านได้บนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์กล่าวให้ชายแซ่พั้วแกะสลักเทวรูปให้ท่านและจัดสร้างศาล ขอให้เร่งลงมือโดยเร็วไม่ต้องสร้างให้ใหญ่โตนัก ในคราวต่อไปศาลแห่งนี้จะค่อยๆ พัฒนาใหญ่โตขึ้นมาเอง

เมื่อผู้เฒ่าแซ่พั้วตื่นขึ้นมาจากฝัน แกจึงนึกขึ้นมาได้และหาท่อนไม้ว่าเอาไปไว้ไหน แกจึงเข้าไปดู แกเห็นว่าแกได้นำไปตอกเป็นรั้วกันแล้วหมูปรากฏว่าหมูในเล้าได้ตายหมด แกจึงได้นำไม้นั้นไปล้างและจุดธูปขอขมาและนำไปแกะสลักเป็นรูปเจ้าแม่ที่พบในฝัน

ณ หมู่บ้านตุ้ยบ้วยได้ปรากฏศาลเจ้าขึ้น เรียกขนานนามศาลว่า ศาลเจ้าแม่ตุ้ยบ้วย และประกอบพิธีเบิกพระเนตรในวันที่ ๑๕ เดือน๑๐ ตามจันทรคติกาลจีน ชาวไหหลำจึงกำหนดให้วันที่ฉลองศาลเจ้าแม่เป็นวันเกิดเจ้าแม่

ต่อมาภคิตรีย์ ฮั่นกงบู๊ตี ได้พระราชทานนามให้เจ้าแม่ว่า “หน้าเทียนเตี้ยมเตี้ยนกำเอ่ง ห้วยหลุยตุ้ยบ้วยเต่งเหนียง แปลว่า สายฟ้าทางทิศใต้สนองตอบเจ้าแม่ตุ้ยบ้วย”^{๑๙}

^{๑๙}ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕),

๖.เจ้าแม่สวรรค์

เทียนโหว่เต็งหม้าย หรือเจ้าแม่สวรรค์ ชาวจีนนับถือว่าเป็นเทพทางน้ำช่วยปกป้องคุ้มครองอันตรายนำมาซึ่งความสงบร่มเย็น ทุกวันที่ ๒๓ เดือน ๓ ของจีน เมื่อ พ.ศ. ๑๕๐๓ ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิซ่งไท่จู ปีเจี้ยนหลงที่หนึ่งบิดานามว่า หลินหยวน มารดานามว่า เฉินซื่อ มีพี่น้องรวมเจ็ดคน พี่ชายห้าคน พี่สาวหนึ่งคน ท่านเป็นคนสุดท้อง ตอนที่ถือกำเนิดปรากฏมีแสงสว่างจ้าทั้งบ้าน มีกลิ่นหอมตลบอบอวล ท่านมิได้ร้องไห้เหมือนเด็กทั่วไปจนถึงหนึ่งเดือน บิดามารดาจึงเรียกชื่อเล่นว่า โม่ แปลว่า เจริญขรรึม ร่างกายสุขภาพแข็งแรง

เมื่ออายุได้สี่ขวบ มารดาพาไปไหว้พระที่วัด ปรากฏสิ่งอัศจรรย์เกิดขึ้นกับตัวเธอ สามารถล่วงรู้สิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งเวลาและสถานที่ เมื่ออายุได้๘ขวบ สามารถอ่านหนังสือได้แตกฉาน อายุได้สิบขวบ สามารถอ่านหนังสือพระคัมภีร์ได้คล่อง อายุ๑๓ขวบ ได้เข้าเป็นนักเรียนเพื่อฝึกสมาธิและปฏิบัติธรรมกับหลวงจีน เมื่ออายุได้๑๕ปี ได้ไปเที่ยวเล่นที่สระน้ำแห่งหนึ่ง เธอและเพื่อนๆต่างมองลงไปใ้สระน้ำเพื่อตรวจเครื่องแต่งกายจากน้ำใส ขณะนั้นมีตัวอสุรกายขนาดใหญ่โผล่ขึ้นมาพร้อมกับชูดาใบหนึ่ง เพื่อนๆต่างตกใจวิ่งหนีหมด หลิมโม่เหนียงไม่กลัวและเอื้อมมือไปหยิบดาใบนั้น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เธอได้รับพลังวิเศษเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สามารถรู้ล่วงหน้าและคาดการณ์ได้แม่นยำเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ คลื่นลม เธอได้ประกาศให้ชาวประมงรู้ ทำให้หลีกเลี่ยงพายุร้ายในทะเลจีนใต้ ชาวเรือต่างเชื่อถือตามที่เธอบอกเตือน หลิมโม่เหนียงยังมีพรสวรรค์ในการรักษาผู้ป่วยเจ็บโดยใช้ยาสมุนไพร วันหนึ่งบิดาและพี่ชายสี่คนออกเรือไปทะเล โม่เหนียงห้ามไว้เพราะเธอรู้ว่ากำลังจะเกิดพายุใหญ่ แต่พวกเขาไม่เชื่อ จนต้องเผชิญกับพายุร้าย เรือล่มต้องลอยคอในทะเล ขณะนั้นเธอกำลังทอดผ้าอยู่และทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบิดาและพี่ชาย จากสมาธิพลังจิตที่สูงส่ง โม่เหนียงจึงใช้กระแสน้ำไปช่วยพี่ชายและบิดาให้พ้นภัย นอกจากนี้เธอได้ช่วยชาวเรือให้พ้นภัยหลายครั้ง โดยโยนผ้าขาวขึ้นไปในอากาศ ชาวบ้านถามว่าทำไม เธอบอกว่ากำลังช่วยชาวเรือที่ประสบเคราะห์ เมื่อเรือเข้าฝั่งอย่างปลอดภัย ชาวประมงต่างกล่าวกันว่า ได้มีผ้าขาวมาวัดเรือของพวกเขาแล้วถึงให้พ้นคลื่นร้ายด้วยสมาธิอันสูงส่ง เธอจึงสามารถติดต่อกับเทพได้ มีเทพสององค์พี่น้องสกุลเกา คนพี่ชื่อ เกาหมิง ได้เป็นเทพชื่อ เฉียนลี่เหยิน ผู้มีดวงตามองได้ไกลเป็นพันลี้คือมีดวงตาเป็นทิพย์ ใบหน้าสีเขียว ส่วนน้องชื่อ เกาซุค เป็นเทพชื่อขุนผิงเอ้อ ใบหน้าสีแดง ผู้มีหูที่สามารถได้ยินเสียงลมพัด คือมีหูทิพย์ ตอนมีชีวิตอยู่เป็นทหารสมัยราชวงศ์ซ่งและตายในสนามรบ ต่อมาอีกประมาณเก้าร้อยปีจึงได้พบกับหลิมโม่เหนียง และได้เป็นทหารเอกของเธอ ทำให้เธอสามารถช่วยคนได้มากขึ้นวันหนึ่ง หลิมโม่เหนียงเดินขึ้นไปบนยอดเขาเหมยเฟิง บนเกาะเหมยโจว เธอบอกมารดาว่า จะขึ้นสวรรค์แล้ว ชาวบ้านต่างเห็นแสงสีรุ้งสวยสดพร้อมเสียงดนตรีไพเราะจากสวรรค์ หลิมโม่เหนียงขึ้นสวรรค์เมื่อ วันที่ ๙ ค่ำ เดือน๙ ตามจันทรคติจีน ตรงกับ พ.ศ. ๑๕๓๐ ในรัชสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิไท่จง ปีหย่งซีที่สี่ ด้วยอายุเพียง ๒๗ ปีเท่านั้น

หลังจากที่เธอได้จากไปแล้ว เธอยังคงให้ความช่วยเหลือ คนเดินเรือ ชาวประมง หรือ พ่อค้าชาวเรือตลอด ด้วยคุณงามความดีเหล่านี้ ชาวบ้านเกาะหมอยใจจึงช่วยกันสร้างศาลเจ้าหลัง เล็กๆ ขึ้นเพื่อกราบไหว้ขอบคุณที่ได้ช่วยเหลือให้พ้นภัย และยกย่องให้เป็นเทพ เรียกว่า เทพธิดาแห่ง สมุทร ต่อมาชาวเรือย่านชายฝั่งทะเลจีนที่มีการติดต่อค้าขายและอาชีพประมง ต่างก็สร้างศาลเจ้าขึ้น และเรียกขานนามตามภาษาถิ่นของพวกตน ก่อนออกจากท่าเรือต่างก็บนบานขอให้เจ้าแม่ช่วย ค้ำครองพิทักษ์พวกตน เมื่อพวกตนอยู่ท่ามกลางพายุร้ายในทะเล ต่างสวดมนตร์ขอให้พ้นภัย กล่าวกันว่า พวกเขาได้เห็น เจ้าแม่มาจู่ในชุดสีแดงปรากฏขึ้นที่เสากระโดงเรือ แล้วพายุคลื่นลมก็สงบ

ในรัชสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิฮุ่ยจง แห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ ได้ส่งราชทูตไปประเทศเกาหลีเมื่อ พ.ศ. ๑๖๖๕ คณะราชทูตได้ประสบกับพายุร้าย ลูกเรือได้สวดอ้อนวอนขอให้เจ้าแม่ช่วย ทันใดนั้นท้องฟ้า สว่างขึ้น เจ้าแม่มาปรากฏให้เห็นบนเสากระโดงเรือ คลื่นลมก็สงบ เมื่อคณะราชทูตกลับ จึงได้กราบบังคม ทูลให้ทรงทราบ พระองค์จึงทรงพระกรุณาให้จัดทำพิธีเซ่นสรวงและพระราชทานนามแด่เจ้าแม่

พ.ศ. ๑๖๙๘ สมเด็จพระจักรพรรดิซ่งเกาจง แห่งราชวงศ์ซ่งใต้ ได้พระราชทานอิสริยยศ ฐานันดรศักดิ์ เป็นเจ้าหญิงผู้เป็นเทพแห่งความกรุณา และในปี พ.ศ. ๑๖๙๙ โปรดฯ ให้เลื่อนเป็น พระ นางหลังฮูฮุ่ยในปี พ.ศ. ๑๗๓๕ สมเด็จพระจักรพรรดิซ่งกวงจงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อน เป็น พระนางเจาอิง และเลื่อนเป็น พระนางเฉาผู้เสียสละ

ปี พ.ศ. ๑๘๓๔ สมเด็จพระจักรพรรดิหยวนชื้อจู่ (กุโบรข่าน) แห่งราชวงศ์หยวน ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เป็น สมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์

ปี พ.ศ. ๑๙๕๐ สมเด็จพระจักรพรรดิหมิงจูตี้ แห่งราชวงศ์หมิง ปียิ่งเล่อที่สาม ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น สมเด็จพระราชชนนีผู้ศักดิ์สิทธิ์แห่งสวรรค์ สืบเนื่องมาจากพระองค์ได้โปรด เกล้าฯ ให้นายพลเจิ้งเหอเป็นผู้บัญชาการกองพลเรือกว่าสามร้อยลำ เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับ ประเทศต่างๆ แถบเอเชียอาคเนย์และตะวันออกกลาง ถึง ๗ ครั้ง กองเรือเจิ้งเหอเจอพายุใหญ่ ทหารเรือและลูกเรือต่างขอให้เจ้าแม่มาช่วย ทันใดนั้นเกิดแสงสว่างขึ้นที่เสากระโดงเรือ คลื่นลมก็ สงบทันที เมื่อกลับจึงกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ

ในปี พ.ศ. ๒๒๒๗ สมเด็จพระจักรพรรดิคังซี แห่งราชวงศ์ซิง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น สมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์

และในปี พ.ศ. ๒๒๒๗ สมเด็จพระจักรพรรดิไต้กวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น สมเด็จพระราชชนนีแห่งสวรรค์ อันเป็นฐานันดรศักดิ์สูงสุดและสุดท้ายที่ทรงได้รับพระกรุณาโปรด เกล้าฯ พระราชทานเธอ ทำให้เธอสามารถช่วยคนได้มากขึ้น

วันหนึ่งหลิมโมเหนียงเดินขึ้นไปบนยอดเขาหมอยเฟิงบนเกาะหมอยใจ เธอบอกมารดาว่า จะขึ้นสวรรค์แล้วชาวบ้านต่างเป็นแสงสีรุ้งสวยสดพร้อมเสียงดนตรีไพเราะจากสวรรค์หลิมโม

อย่างไรก็ตาม พระนามเจ้าแม่มาจู่มีมากมายหลายพระนาม เช่น พระมารดาผู้ศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าแห่งลำน้ำ พระสมุทรเทวี เจ้าแม่ไข่มุก แม่นางเรือ พระธิดาแห่งเจ้ามังกร เจ้าแม่กวนอิมแห่ง ทะเลใต้ เจ้าแม่แห่งความเมตตาเจ้าแม่ทับทิม^{๒๐}

๓.๑๐ ความเป็นมาของขบวนต่างๆ ในประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

๑. ประวัติมังกรทอง

มังกรทอง ของชาวจีนเป็นตัวแทนขององค์จักรพรรดิ เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญรุ่งเรืองและความมีอำนาจ ดังนั้นจึงถือเป็นสัตว์ที่เป็นมงคล ถ้าได้พบเห็น หรือ เยี่ยมกรายผ่านบ้านใคร ถือได้ว่าเสมือนได้รับพรจากมังกร คนจีนเชื่อกันว่า ผู้ซึ่ง บรรพบุรุษของชาวฮั่น ในตำนานเป็นลูกของมังกร คนจีนจึงถือว่าตนเป็นลูกหลานของมังกร ถ้ามองอีกแง่หนึ่งตามตำนาน มังกรเป็นผู้ให้น้ำแก่โลกมนุษย์ ซึ่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ จึงอาจ ถือได้ว่ามังกรเป็นผู้ที่นำความอุดมสมบูรณ์มาให้ก็ได้ การจัดแห่มังกร ทองจะทำได้ต่อเมื่อท้องถิ่นนั้นมี แม่น้ำมีภูเขา และเป็นเมืองใหญ่เท่านั้น

การแห่มังกร ของชาวปากน้ำโพได้ริเริ่มขึ้นในสมัยนายหม่งแจ แซ่เล่า เป็นประธานจัดงาน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๗ โดยได้ปรึกษา นายเป้งไฮ้ แซ่ตั้ง และ นายเต็งลิ้ม แซ่เอ็ง ไปติดต่อให้ อาจารย์ เล่งจ้อย แซ่ลิ้ม เป็นครูสอน และมีนาย ตงฮั่ง แซ่ตั้ง เป็นผู้ทำมังกรตัวแรก

ปัจจุบันได้จำลองแบบออกมาเป็นหัวมังกรที่มีความงดงามมาก มังกรทองเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพมีลีลา การเชิดที่เข้มแข็งสง่างาม ด้วยลำตัวที่ยาว ๕๒ เมตร และผู้เล่น ๑๘๐ คน ทำให้ผู้ชม สามารถสัมผัสถึงพลังแห่งอำนาจแห่งพญามังกรได้อย่างประทับใจไม่รู้ ลืม ลีลาการเชิดมังกรทองนี้เป็น ลีลาเฉพาะตัวที่แตกต่างจากที่มีการเชิดมังกรใน ประเทศจีนและญี่ปุ่น และถือได้ว่าเป็นต้นตำรับการ เชิดมังกรในประเทศไทยซึ่งมีการแสดงเป็นที่ เลื่องลือไปทั่วเอเชีย^{๒๑}

๒. ประวัติเสือไหหลำ

“เสือ” ตามความเชื่อของชาวจีนไหหลำ เป็นสัญลักษณ์ของ “เทพเจ้าบ้วนเถ่ากง”หรือที่ ชาวไทยรู้จักกันดีคือ “เจ้าพ่อเทพารักษ์” เสือเป็นเสมือนสัตว์ที่คอยเบิกทางก่อนที่เทพเจ้าบ้วนเถ่ากง จะเสด็จ คอยปกป้องภัยอันตรายสิ่งไม่ดีไม่งามมาอย่างกราย ดังนั้นชาวไหหลำซึ่งนับถือเทพเจ้าบ้วนเถ่า

^{๒๐} ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑.

^{๒๑} พระมณฑล ชูโตศรี, “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของ คนไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗), หน้า ๘๕.

กง จึงนำเสื่อมาเป็นสัญลักษณ์ใช้เชิดในเทศกาลและงานพิธีมงคลต่างๆเพื่อให้ตนเองและครอบครัว
ประสบแต่โชคดี และนำมาซึ่งความเป็นสิริมงคล

สำหรับประวัติความเป็นมาของการเชิดเสื่อ มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า ณ หมู่บ้านหนึ่งของอำเภอบันเชียง ในหมู่เกาะไหหลำมีศาลเจ้าซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรูปจำลองของ “เทพเจ้าบัวนเถ่าง” ซึ่งเป็นที่นับถือของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น และที่บริเวณใกล้กับศาลเจ้าฯ เป็นที่อยู่ของเสื่อตัวหนึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ “เทพเจ้าบัวนเถ่าง”เลี้ยงไว้ ซึ่งโดยปกติเสื่อตัวนี้จะเป็นสัตว์ที่ไม่เคยทำอันตรายแก่ผู้ใด จวบจนวันหนึ่งมีเด็กชายซึ่งเป็นบุตรของหญิงในหมู่บ้านนั้น ด้วยความซุกซนจึงได้แห่เสื่อตัวนี้ซึ่งกำลังหลับอยู่ เสื่อตัวนี้จึงตื่นขึ้นมาด้วยความโกรธ จึงคำรามลั่นและมุ่งตรงเข้ามาทำร้ายเด็กและได้กลืนเด็กลงท้องไป เรื่องรู้ถึงแม่ของเด็กก็ตกใจจึงได้ออกตามผู้กล้าทั้งหลายในหมู่บ้านให้มาช่วยเหลือลูกของตนแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ แม่ของเด็กก็เศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ความลွ่งรู้ถึง “เทพเจ้าบัวนเถ่าง” ด้วยทิพยญาณที่เสื่อได้กลืนเอาเด็กลงท้อง จึงบัญชาให้พระภูมิเจ้าที่ ๒ องค์มาช่วยชีวิตเด็ก ดังนั้นพระภูมิเจ้าที่ทั้ง ๒ องค์จึงได้ปรากฏกายมาสยบเสื่อและได้ช่วยให้เสื่อยอมคายเด็กออกมาโดยปลอดภัย ดังนั้นชาวจีนไหหลำได้นำตำนานเรื่องนี้ มาเป็นการแสดงในตอนหนึ่งของการเชิดเสื่อ และเมื่อชาวจีนไหหลำได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารที่ชุมชนปากน้ำโพจังหวัดนครสวรรค์ จึงได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีของการเชิดเสื่อเข้ามาเผยแพร่ให้ลูกหลานของชนรุ่นหลังได้สืบทอดวัฒนธรรมการเชิดเสื่อจนแพร่หลาย และยังได้อุยเชิฐ “เทพเจ้าบัวนเถ่าง” มาประดิษฐานสถานเพื่อสักการบูชา ซึ่งปัจจุบันองค์จำลองของ “เทพเจ้าบัวนเถ่าง” หรือ “เจ้าพ่อเทพารักษ์” ได้ประดิษฐานรวมกับ “เจ้าพ่อกวนอู” “เจ้าแม่ทับทิม” “เจ้าแม่สวรรค์” ณ ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิมแควใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามตลาดปากน้ำโพซึ่งเป็นจุดกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา^{๒๒}

๓. ประวัติสิงโตก่องลิ่ว

คงต้องสืบสานไปในอดีตถึงเมืองจีนซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดตำนานการเชิดสิงโตเล่ากันว่า ในสมัยราชวงศ์ซิงพระเจ้าเคียนหลงกุ่น หรือจักรพรรดิเฉียนหลงแห่งราชวงศ์ซิง ขณะเสด็จออกท้อง พระโรงให้ข้าราชการบริหารเข้าเฝ้าปรากฏว่าท้องฟ้าเกิดมืดสลัว และปรากฏสัตว์ประหลาดรูปร่างคล้ายสิงโตตัวใหญ่ขนปุกปุย ลอยมาทิศตะวันออกในขณะที่เสียงมโหรีประโคมกึกก้อง สัตว์ประหลาดตัวนั้นมาหยุดลงที่หน้าพระที่นั่งแล้วหมอบลงก้มศีรษะ๓ครั้งแล้วก็ลอยหายไปทางทิศเหนือ

ขุนนางผู้เฒ่าคนหนึ่ง ได้กราบทูลว่าสัตว์ตัวนี้ก่อปรด้วยลักษณะอันเยี่ยมยอด ยากที่สามัญชนจะพบเห็นได้นอกจากผู้มีบุญญาธิการเท่านั้นและที่สัตว์ตัวนี้ปรากฏขึ้นก็เพื่อถวายพระพรนั่นเองทำ

^{๒๒} พระมณฑล ชูโตศรี, “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗), หน้า ๘๖.

ให้พระ เจ้าเคียนหลงกษัตริย์ทรงพอพระทัยยิ่งนักตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชาวจีนจึงได้คิดทำสัญลักษณ์ของการคารวะต่อผู้มีบุญหนัก ศักดิ์ใหญ่เพื่อให้เกิดมงคลแก่ผู้รับการวะและได้กระทำสืบเนื่องต่อกันมา

หลายคนสงสัยว่าแล้ว “หัวเซียน” “แป๊ะยิ้ม” ที่เห็นคู่กับสิงโตเสมอ นี่มีความเป็นมาและเกี่ยวพันกับการเชิดสิงโตอย่างไร คนรุ่นเก่าชาวจีนเล่าให้ฟังว่า มีที่มาจากเทพนิยายเรื่อง “แปดเซียน” ตอนที่แปดเซียนเดินทางไปอวยพรวันเกิดอ๊วงบ้อ บนสวรรค์ ขณะที่ผ่านทะเลต้งไฮ้ ปรากฏว่ามีสัตว์ประหลาดโผล่มาจากทะเลชาวจีนเรียกว่า “สี่ปุกเสียว” แปลว่าไม่เหมือนสี่แบบ คือรูปร่างเหมือนม้าแต่ไม่ใช่ม้ามีเกล็ดคล้ายปลาแต่ไม่ใช่ปลามีหางเหมือนโคแต่ไม่ใช่โค คล้ายสัตว์เหมือนมังกรแต่ไม่ใช่มังกร คราวนั้น “แน๊ฮั้ว” เซียนจี้ที่มีรูปร่างคล้ายผู้หญิงท่าผมแกะละ มีกระเขี้ยวดอกไม้ประกอบด้วยดอกเบญจมาศดอกไหนกั้งไผ่ และใบไผ่เป็นอาวุธ และด้วยความที่เป็นเด็กจึงเข้าไปแหย่เจ้าสัตว์ประหลาดให้ติดตามเพื่อที่จะนำไปถวายอ๊วงบ้อ ซึ่งเป็นเซียนสูงสุด ส่วนหัวเซียนในประเทศไทยช่างผู้ประดิษฐ์หัวหุ่นเห็นว่าสร้างยากจึงดัดแปลงเป็น “แป๊ะโหล่น้ำยิ้ม” แต่ยังคงถือพัดเหมือนเดิม

๔. ประวัติสิงโตทองฮากกา

เป็นศิลปะการเชิดสิงโตของชาวฮากกาที่สืบเชื้อสายมาจากชาวฮั่นโบราณ “อาจารย์ปู่โหล่ยี่จิ้น” ได้รวบรวมลูกหลานชาวฮากกาปากน้ำโพมาร่วมฝึกซ้อมและนำคณะสิงโตทองฮากกาเข้าร่วมขบวนแห่เจ้าพ่อ เจ้าแม่ปากน้ำโพเมื่อสิ้นอาจารย์ปู่ นายโหล่ซิ่นเหม่นบุตรอาจารย์ปู่ และนายฉินเส้าคุนศิษย์อาจารย์ปู่ได้ร่วมสืบทอดมรดก การเชิดสิงโตและถ่ายทอดให้กับลูกหลานชาวฮากกาปากน้ำโพรุ่นต่อมากล่าวได้ว่า “อาจารย์ปู่ โหล่ยี่จิ้น” คือผู้ก่อตั้งสิงโตทองฮากกาปากน้ำโพ

เหตุที่ต้องมีการเชิดสิงโตจากตำนานกล่าวว่า ครั้งหนึ่งประเทศจีนประสบวิกฤตภัยแล้ง ฝนฟ้าไม่ตกตามฤดูกาล เกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ เกิดความเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า ฮองเต๋ทรงออกตรวจเยี่ยมเพื่อหาทางช่วยเหลือ ระหว่างที่เสด็จปรากฏสัตว์ชนิดหนึ่งขนสีทองเหลืองอร่ามเหาะตรงมาหมอบคารวะหน้าพระพักตร์ แล้วเหาะจากไป ยังความประหลาดพระทัยต่อองค์ฮองเต๋ เพราะหลังจากนั้นเกิดปรากฏการณ์อัศจรรย์ฝนตกลงมาอย่างทั่วถึงทำให้ราษฎรต่างยินดีสามารถทำการเพาะปลูกได้ เกิดความอุดมสมบูรณ์ ฮองเต๋จึงบัญชาให้ตามจับมาให้ได้ มีผู้อสาไปจับสิงโตมาถวายฮองเต๋ ผู้อาสานามว่า “ซาเซียน” (ชาหมายถึงพระหรือนักบวช เซียนหมายถึงผู้สำเร็จมรรคผลญาณสูงสุด) ในการจับสิงโตท่านใช้พัดที่เจ้าแม่กวนอิมประทานให้ และหลินจือเช่า (หญ้าสี่เขี้ยวชนิดหนึ่ง) มาล่อให้สิงโตออกมากินผัก ทั้งพัด และหลินจือเช่า คือ สองสิ่งที่น่ามาสยบความดุร้ายของสิงโต จนสามารถจับสิงโตมาถวายฮองเต๋สำเร็จ ชาวจีนถือว่าสิงโตเป็นสัตว์มงคล ปัจจุบันงานที่สำคัญของชาวจีน เช่นงานเปิดศาลเจ้า งานเปิดอาคารใหม่ และงานมงคลอื่นๆก็จะมีการนำสิงโตไปเชิดเพื่อความเป็นสิริมงคลของงาน ผู้สนใจการเชิดสิงโตได้ตั้งคำถามว่าเหตุใดด้านหน้าของสิงโตทองฮากกาจึงมีตัวอักษรจีน 王 ที่หมายถึง “ราชา” ติดอยู่ ซึ่งจากพงศาวดารบันทึกว่าเมื่อครั้งที่ชาติจีนถูกรุกรานจากต่างชาติ ได้มีกลุ่มชาวจีนผู้รักชาติรวมตัวกันเพื่อต่อต้าน คณะสิงโตทองฮากกาได้

เข้าร่วมด้วย ทำให้ชาติจีนรอดพ้นจากการรุกรานของต่างชาติ เป็นผลให้สิงโตทองฮากกาได้รับพระราชทาน ป้ายอักษรจีนดังกล่าวติดที่หัวสิงโตด้านหน้าเป็นเอกลักษณ์จวบจนทุกวันนี้

ความประทับใจมีรูปลักษณ์ของคณะสิงโตทองฮากกาปากน้ำโพคือ พ.ศ.๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทอดพระเนตรงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ คณะสิงโตทองฮากกาปากน้ำโพ ได้รับพระกรุณาธิคุณเข้าแสดงการเชิดสิงโตถวายอย่างใกล้ชิด และพระองค์ท่านทรงพระราชทาน “ผู้งเปา” ซองแดง ให้คณะสิงโตทองฮากกาปากน้ำโพ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่สมาคมฮากกานครสวรรค์ตลอดชาวฮากกาทั้งมวล

ทั้งนี้ชาวฮากกานครสวรรค์ มีความตั้งใจรักษาศิลปะการเชิดสิงโตฮากกาไว้เป็นสัญลักษณ์ของชาวฮากกา และจะรักษาประเพณีการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพสืบต่อไป^{๒๓}

๕. ประวัติเอ็งกอ-พะบู๊ เมืองปากน้ำโพ

เอ็งกอ เป็นผู้กล้าแห่งเหลียงซันโป ๑๐๘ คน มีเรื่องราวตำนานที่เล่าขานกันมานานของชาวจีน เกิดในสมัยราชวงศ์เป่ย์ซ่ง รัชกาลซ่งฮุยจงฮ้องเต้(ค.ศ. ๑๑๐๐-๑๑๒๕) เป็นเรื่องราวของขุมโจรเหลียงซันโป มณฑลชานตง ในเมืองนี้มีเขาเหลียงซันเป็นเขาที่มีหน้าผาเป็นภูมิประเทศที่ง่ายต่อการ ตั้งรับและยากต่อการบุกโจมตี เวลากล่าวถึงเอ็งกอ จึงเรียกกันติดปากว่าผู้กล้าแห่งเขาเหลียงซัน

โจรเหลียงซันโป ๑๐๘ คนมีอาชีพและฐานะทางสังคมต่างกัน มีทั้งขวานา ขาวประมง คนรกรถ พ่อค้า นายพราน นายช่าง หมอ สัตวแพทย์ ครู นักบวช เศรษฐี ข้าราชการชั้นผู้น้อย ทหาร และเชื้อพระวงศ์ โจรเหล่านี้รักใคร่สามัคคีกันดุจพี่น้อง สร้างพลังที่จะต่อต้านความอยุติธรรมที่เกิดในสังคมยุคนั้น เรียกว่าเป็นโจรคุณธรรมปล้นคนโกงชาติโกงแผ่นดินเอารัดเอาเปรียบประชาชน ได้ทรัพย์สินมาก็แบ่งให้คนยากจน เวลาออกทำการโจรทั้ง ๑๐๘ คนจะเขียนหน้าต่างกันเป็นเอกลักษณ์ของใครของมัน นี่คือการพิเศษที่โดดเด่นของเอ็งกอ

ในงานเทศกาลประเพณีแห่เจ้าของชาวตลาดปากน้ำโพ ได้นำเอาเรื่องราวของเอ็งกามาแสดง เรียกว่า เอ็งกอ-พะบู๊ คือ มีการแสดงถึงการต่อสู้รบด้วยวิธีที่แต่ละคนถนัด จากการบอกเล่าของนายพิณิจ ขอบทางศิลป์ (เฮงตี่กุ) อายุ ๗๗ ปี(พ.ศ. ๒๕๕๙) เคยเป็นผู้แสดงในคณะเอ็งกอรุ่นแรก และเป็นผู้ช่วยสอนเอ็งกอ ของปากน้ำโพเล่าว่า 'การเล่นเอ็งกอในปากน้ำโพเริ่มต้นมาในปี พ.ศ.๒๕๔๐ ปีเดียวกับการเกิดกบฏแมนฮัตตันที่กรุงเทพฯ เริ่มมาจากนายคอซวี่ แซ่เตีย คนจีนที่มาจากหมู่บ้านโถ้วเกา อำเภอโผวเล้ง จังหวัดแต้จิ๋ว ประเทศจีน นายคอซวี่ เคยเล่นเอ็งกอที่หมู่บ้านในเมืองจีนมาก่อน เมื่อมาอยู่ปากน้ำโพ ท่านทำงานอยู่ที่เรือส่งสินค้า ส่วนผมทำงานอยู่ในโรงย้อมผ้าเฮ้งช่วงหลี่ ที่ตลาดลาว นายคอซวี่และ

^{๒๓} พระมณฑล ชูโตศรี, “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๗), หน้า ๘๗.

เพื่อนๆ มาชวนผมให้ไปเล่น แรกๆ ผมไม่ไปแต่พี่ชายผมคือรายเฮงเต็กเม้ย ปัจจุบันคือนายสุกิจ ชอบทางศิลป์ โรงน้ำแข็งกิจเจริญ ไปเล่น ตอนหลังพี่ชายผมก็มาชวนผมไปเล่นด้วย ในยุคแรกเก่าแก่เอ็งเซ่งหมง โรงไม้เอ็งเซ่งหมง (บิดาของคุณสุนดา อาชาไนย ที่สร้างศาลเจ้าแม่หน้าผาเป็นอาคารไม้หลังแรก) ได้ช่วยสนับสนุนตั้งคณะและทำไม้พลองให้ พร้อมทั้งให้ที่พักแก่นายคอซว แซ่เตียที่มาจากเมืองจีนใหม่ๆ

เอ็งกอปี่แรกของปากน้ำโพมี "จับหลักหุ้ยจับหลักโก้ว" คือมีผู้เล่นไม้พลอง ๑๖ คน ผู้ตีกลองขนาดเล็ก ๑๖ คน นอกนั้นเป็นผู้เล่นดนตรีมีกลอง ล้อ(ล้อ) แฉ(ดาบ) และมีการเล่นพะบู๊ต่อท้าย การแต่งกายเอ็งกอปี่ในยุคเริ่มแรก ใส่เสื้อคอกลมขาว เขียนชื่อผู้สนับสนุน มีผ้าโพกหัวเวียนครูฝึก ขอยืมหมวกและหนวดจากโรงจิวมาใช้ มีผ้าผูกคอเหมือนลูกเสือ นุ่งกางเกงแพรสีน้ำเงินมีแถบข้างขา ๓ แถบ มีผ้าผูกเอว สวมรองเท้าหุ้มข้อยี่ห้อนันยางและมีผ้าพันแข้ง การเขียนหน้าคณะจิวจะเขียนให้เฉพาะตัวเอก ๕ ตัวคือหลี่คู้ย บู่ซังโล้วจั้งหิงเตียสูงเป็นต้น และก่อนการแสดงทุกครั้งจะมีพิธีไหว้ครูไหว้เจ้าที่ ไหว้เหล่าเอี้ยผู้เป็นใหญ่ในสถานที่นั้นทุกครั้ง ชาวเอ็งกอปี่จะไหว้ฉั่งซือเอี้ยก่อน เพื่อสาบานเป็นพี่น้องกัน และเชือดไก่เอาเลือดผสมเหล้าให้ทุกคนดื่ม"

การแสดงเอ็งกอปี่เป็นจุดเด่นคณะหนึ่งในขบวนแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่เฉลิมฉลอง เทศกาลตรุษจีนของชาวปากน้ำโพ มีการพัฒนาและรักษาการแสดงจากอดีตสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งจะหาชมได้เฉพาะในงานเทศกาลประเพณีแห่เจ้าของชาวปากน้ำโพเท่านั้น^{๒๔}

๖. ประวัติรำถั่วยจีน

เรียกตามภาษาไต้หวันว่า “เจียงบัว” เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีนไต้หวัน ใช้แสดงในงานเทศกาลรื่นเริงต่าง ๆ โดยเป็นการร่ายรำประกอบดนตรี ซึ่งทำรำประดิษฐ์โดยใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันมาเป็นส่วนประกอบ เช่น ถ้วยตะไล จาน ตะเกียบ และล้าไม้ไผ่ เป็นอุปกรณ์ประกอบจังหวะ โดยได้นำเข้ามาเผยแพร่ในขบวนแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ในเทศกาลตรุษจีน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒

การรำถั่วยจีนจะใช้ผู้แสดงที่เป็นเด็กหญิง อายุตั้งแต่ ๔ ปีขึ้นไป แบ่งเป็นกลุ่มๆ ละ ๓ คน แต่งกายด้วยชุดจีนสวยงามพร้อมปักช่อดอกไม้ติดผมโดยจะเกล้าเป็นมวย ๒ ข้างเด็กคนแรกจะถือไม้ไผ่ หรือในปัจจุบันอุปกรณ์ที่ได้นำมาทำเป็นไม้แทนไม้ไผ่ คือท่อ PVC ขนาด ๔ นิ้ว มีความยาวประมาณ ๖๐ – ๘๐ เซนติเมตร เจาะคว้านรูตามแนวนอนท่อขนาดประมาณ ๑.๕ นิ้ว ถึง ๒ นิ้ว ข้างละ ๓ รู ความห่างระหว่างรูไม่เกิน ๒ นิ้ว สอดด้วยฉิ่งเล็ก ๆ รูละ ๒ อันประกบกัน และต้องเว้นที่ไว้ให้เด็กจับตรงกลางท่อ มีพื้นที่ไม่เกิน ๓๐ ซม. การร่ายรำจะเขย่าให้ไม้กระทบฝ่ามือและไหลทั้ง ๒ ข้างอย่างก้าวไปตามจังหวะเสียงเพลง

^{๒๔} พระมณฑล ชูโตศรี, “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗), หน้า ๘๘.

เด็กคนที่สองจะร่ายรำโดยใช้ถ้วยตะไล ๒ ใบ ที่วางซ้อนกันอยู่ทั้งมือซ้ายและขวา โดยการจับจะใช้นิ้วหัวแม่มือรองถ้วยใบล่าง นิ้วชี้และนิ้วนางหนีบถ้วยใบบน มีนิ้วกลางวางพาดอยู่บนถ้วยใบบน ร่ายรำให้ถ้วยตะไลกระทบกันไปตามจังหวะเสียงเพลง

เด็กคนที่สามร่ายรำโดยใช้จานและตะเกียบ ๑ คู่ โดยมือซ้ายจะถือจานและตะเกียบ ๑ ข้าง มือขวาถือตะเกียบอีก ๑ ข้าง ลักษณะจานที่ใช้จะเหมือนจานรองถ้วยกาแฟแต่จะมีขนาดเล็กกว่า การร่ายรำจะนำตะเกียบมาเคาะที่จานให้เข้ากับจังหวะเสียงเพลง

โดยบทเพลงที่ใช้ประกอบการร่ายรำคือเพลง “อู๋ลี้กงและยิวโห” ซึ่งในอดีตจะบรรเลงโดยเหล่าบรรพชนที่มาร่วมตัวกันฝึกซ้อม อาทิเช่น เดจิวเซ่งหยวน เดอ่วงลิกบัวต เดห่านเด็กเซง จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๕ คณะกรรมการในขณะนั้นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและควรที่จะมีผู้สืบทอดมรดกอีกชิ้นหนึ่งเพื่อไม่ให้สูญหายไป จึงได้ว่าจ้าง “เดเซียม” ซึ่งเป็นผู้บรรเลงดนตรีให้กับจิ๋วคณะยี่หนี่มาเป็นผู้ฝึกสอน โดยได้ร่วมตัวลูกหลานที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขชาวไทหนี่มาฝึกสอน โดยใช้ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิมเป็นสถานที่ฝึกซ้อม^{๒๕}

๓.๑๑ ความเป็นมาของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

หลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่สามารถช่วยสนับสนุนและเชื่อมโยงว่ามีประเพณีการแห่เจ้าครั้งแรกในประเทศไทยมาตั้งแต่เมื่อไร ซึ่งสามารถจะอธิบายและตั้งข้อสันนิษฐานได้บางประการในประเพณีการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพได้

จากเอกสาร กจข.ร๕ น. ๑.๑ ที่ ๗๗/๘๑๒๗ ได้กล่าวถึงชาวจีนแคะยื่นเรื่องราวทำการแห่สมโภชเจ้าฮั่นฮั่งเปี้ยว ตำบลตลาดน้อย ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ชาวจีนในกรุงเทพฯ ได้มีการจัดแห่เจ้าเป็นประเพณีเสมอ เช่น ชาวจีนแต้จิ๋วจัดแห่เจ้าปูนเถ่ากงของศาลเจ้าเก่าเป็นประจำทุกปีหรือชาวจีนแคะก็จัดแห่เจ้าฮั่นฮั่งเปี้ยว ของศาลเจ้าโรงเกือกเป็นประเพณีทุก ๓ ปี เป็นต้น และเอกสารอีกชิ้นหนึ่งที่แสดงถึงปรากฏการณ์การขออนุญาตแห่เจ้าที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เนื่องมาจากนโยบายการผูกใจชาวต่างชาติ ด้วยการเข้ามาของชาวจีนและชาวตะวันตกนั้นก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อแนวนโยบายการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยในระยเวลานั้น ดังนั้น รัฐบาลจึงได้มีนโยบายผูกใจคนทั้ง ๒ กลุ่มนี้เพื่อจะได้ทำประโยชน์เท่าที่ฝ่ายไทยต้องการ นโยบายหนึ่งซึ่งเห็นได้ชัดเจนในการผูกใจชาวต่างชาติ คือการพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่คนเหล่านี้ถ้าได้ทำประโยชน์แก่เมืองไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ประเพณีนี้สามารถพบได้ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแล้ว และได้มีต่อมาเรื่อยๆ

^{๒๕} พระมณฑล ชูโตศรี, “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗), หน้า ๘๙.

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ นอกจากการพระราชทานบรรดาศักดิ์ซึ่งเป็นนโยบายร่วมในการผูกใจชาวจีนและชาวตะวันตกแล้ว ในกรณีของชาวจีนนั้นรัฐบาลได้พยายามเอาใจชาวจีนในเรื่องต่างๆ อีกหลายประการ คือ การปกครองชาวจีนเสมือนหนึ่งชาวไทย การเอาใจและอำนวยความสะดวกชาวจีนซึ่งประเด็นดังกล่าวปรากฏหลักฐานการอนุญาตให้แห่เจ้าตามถนนในกรุงเทพฯ ดังนี้

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ ร.๕ น.๑.๑/๗๒ คำกราบบังคมทูลของพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาล วันที่ ๑๔ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๒ และวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๖ สรุปได้ว่า

“นโยบายการเอาใจชาวจีนในลักษณะนี้เป็นที่พอใจของชาวจีนซึ่งประจักษ์ว่าตนเองได้รับการเอาใจใส่จากรัฐบาล นอกจากนี้รัฐบาลยังได้พยายามเอาใจชาวจีนในทางด้านวัฒนธรรมด้วย โดยที่ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ นั้นยังดำรงวัฒนธรรมความเป็นจีนบางประการของตนไว้ ถ้าไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองแล้ว รัฐบาลก็ได้ได้ขัดต่อการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ของชาวจีน เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงนโยบายการเอาใจชาวจีนในลักษณะนี้ คือ การอนุญาตให้ทำการแห่เจ้าตามถนนในกรุงเทพฯ บางศาลเจ้าก็มีประเพณีทุกปี บางแห่งก็มี ๓ ปีต่อ ๑ ครั้ง รัฐบาลไทยมิเคยขัดขวางประเพณีนี้ อีกทั้งยังได้จัดกำลังพลตะเวนไปดูแลรักษาความสงบอีกด้วย”

หรือการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินในย่านชุมชนชาวจีนด้วยพระองค์เองนี้มีผลทางจิตใจต่อชาวจีนเป็นอันมาก โดยชาวจีนในสำเพ็งได้ถือว่า วันเสด็จพระราชดำเนินนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่ง ก่อนถึงวันนี้จะมีการทำความสะอาดถนนหนทาง มีการเตรียมประดับประดาหน้าร้าน และตั้งโต๊ะบูชาอย่างประเพณีจีนโดยมีพระบรมฉายาลักษณ์อยู่ทั่วไป เวลาเสด็จพระราชดำเนินผ่านบรรดาชาวจีนเหล่านี้ก็จะถวายคำนับหรือกุ่ม จนศีรษะกระทบพื้นตามธรรมเนียมของตนเพื่อแสดงความจงรักภักดี

จากข้อมูลดังกล่าวถือเป็นหลักฐานที่ปรากฏชัดเจนที่สุดในการที่กลุ่มคนจีนได้มีการนำเทพเจ้ามาแห่เป็นครั้งแรก ซึ่งจากเอกสารได้ระบุมาในปี ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) “เรื่องพวกจีนขออนุญาตทำการแห่เจ้า” ดังนั้นจากข้อมูลในการผ่อนปรนของรัฐเกี่ยวกับนโยบายการเอาใจชาวจีนดังกล่าว ข้อเสนอพื้นฐานหนึ่งที่น่าสนใจนโยบายหรือภาวะผ่อนปรนดังกล่าวอาจถูกถ่ายทอดไปยังกลุ่มคนจีนต่างๆ ที่อยู่ในประเทศไทย รวมถึงจังหวัดนครสวรรค์ด้วยเช่นกัน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นนครสวรรค์อาจมีประเพณีการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทั้งนี้ในการแห่เจ้าของกลุ่มคนในกรุงเทพฯ ก็จะมีวิถีของการบูชาเทพเจ้าตามบทบาทหน้าที่ประเพณีดั้งเดิมของเขา ในทางกลับกันถ้านครสวรรค์ได้รับ

อิทธิพลนโยบายของรัฐดังกล่าว เชื่อว่าวิถีของประเพณีการแห่เจ้าที่เกิดขึ้นในยุคนั้นก็คงเป็นเพียงการบูชาเทิดทูนบรรพบุรุษเทพเจ้าของตนที่นำมาจากเมืองจีนตามขนบประเพณีดั้งเดิมของตนเช่นกัน^{๒๖}

ความเป็นมาของการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ^{๒๗}

มีตำนานเล่าว่าเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๖๒ เกิดโรคห่า (อหิวาตกโรค) และโรคฝีดาษระบาดไปทั่วชุมชนปากน้ำโพ ซึ่งก่อความเดือดร้อนมีผู้คนล้มตายและเจ็บป่วย เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุที่ว่าวิทยาการแพทย์สมัยใหม่ยังไม่มีที่แพร่หลาย ทำให้ชาวบ้านหันไปพึ่งหมอจีน (จีนแส) เพื่อช่วยรักษาโรค แต่ไม่สามารถหยุดโรคระบาดดังกล่าวได้ ชาวบ้านหลายครอบครัวที่มีคนในบ้านป่วยเป็นอหิวาตกโรค ใช้น้ำปูนลาดพื้นห้องเพื่อฆ่าเชื้อและแยกผู้ป่วยออกมาอยู่ต่างหาก เมื่อโรคระบาดได้คร่าชีวิตคนไปมากขึ้น ชาวบ้านไม่มีที่พึ่งจึงได้พากันหันไปพึ่งพาเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่มีประจำหมู่บ้านทั่วไป และได้เกิดเหตุบังเอิญ ได้มีชาวบ้านบนบานต่อเจ้าพ่อเทพารักษ์ หรือขุนเถ้ากง ซึ่งสถิตอยู่ที่ศาลเล็กๆ ริมแม่น้ำน่าน เพื่อขอให้ปิดเป่าโรคภัยไปจากหมู่บ้านและได้ทำการเชิญเจ้ามาเข้าทรง เพื่อทำพิธีรักษาโรคด้วยการเขียน “ฮู้” หรือ “กระดาษยันต์” นำกระดาษยันต์ไปเผาใส่น้ำดื่มกิน ปรากฏว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ โรคภัยที่ได้คร่าชีวิตคนในหมู่บ้านได้หยุดการระบาดลงผู้คนปราศจากโรคภัย จนเป็นที่เลื่องลือถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อเทพารักษ์

ตั้งแต่นั้นมาชาวจีนในปากน้ำโพมีความกตัญญูทวนเวียนต่อเทพเจ้า จึงได้นำองค์เจ้า-เจ้าแม่ทุกองค์ออกแห่รอบตลาดปากน้ำโพ ในช่วงเทศกาลตรุษจีนของทุกปี โดยเริ่มทำสืบเนื่องมานับตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จนกลายมาเป็นประเพณีสืบทอดกันมา เกิดเป็นประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี ในช่วงเทศกาลตรุษจีนซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินจีน กิจกรรมสำคัญของงานนอกจากพิธีไหว้เจ้าทั่วไปแล้วไหว้บรรพบุรุษตามบ้านเรือนแล้ว มีการอัญเชิญเจ้า ซึ่งเป็นรูปเคารพประจำศาลเจ้าต่างๆ ในชุมชนออกแห่รอบตลาดปากน้ำโพ เพื่อเป็นสิริมงคลและความเจริญก้าวหน้าในด้านการค้าและความสงบสุขในครอบครัว

^{๒๖} ดร.อภิพันธ์ ภคสกุลวงศ์, “ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้าใจความหมายของประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่ ปากน้ำโพ”, วิทยานิพนธ์ดุขภูมิตยวิทยาสตรศาสตรการพัฒนาศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๕.

^{๒๗} เกลนิวัธ, วันอาทิตย์ที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๘, ๙๙ปีพลังแห่งศรัทธาเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ, [ออนไลน์], แหล่งที่ : <http://www.dailynews.co.th/article/291397> (๒๐ มกราคม ๒๕๕๘)

๓.๑๒ แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

๑. ความหมายของประเพณี

ประเพณี หมายถึง กิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ได้ประพาสืบทอดกันมาช้านานจนเป็นแบบอย่างเดียวกันเป็นระเบียบแบบแผน ให้เห็นว่าถูกต้องและยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม

ประเพณี หมายถึง ความประพาสที่ชนหมู่ใดหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบต่อกันมาช้านาน ถ้าใครในหมู่ประพาสออกนอกแบบก็ถือเป็นประพาสผิดประเพณี ถ้าเป็นธรรมเนียมประเพณี การทำผิดนั้นไม่ถือเป็นเรื่องรุนแรงไม่ผิดจารีตประเพณี อาจมีการถูกลงโทษหรือเป็นที่รังเกียจของสังคมได้ ประเพณีเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกว่าดีของผู้ที่เป็นเจ้าของประเพณี เหตุผลอย่างไรก็ดีเมื่อเห็นว่าดีก็ทำตามเอาอย่าง

ประเพณี หมายถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่างๆ ที่กระทำกันมาตั้งแต่ในอดีต^{๒๘}

สรุป ประเพณี หมายถึง ประเพณีเกิดจากความเชื่อ อาจเป็นความเชื่อในสิ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดิน ฟ้า อากาศ หรือเหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด ประเพณีมักเริ่มที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งก่อน เมื่อได้ปฏิบัติจนเป็นนิสัยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีอาจชักชวนให้คนอื่นหรือกลุ่มอื่นปฏิบัติตามหรือกลุ่มอื่นเห็นดีเห็นงามด้วย แล้วปฏิบัติตามสืบต่อกันมาก็กลายเป็นประเพณี ประเพณีของคนกลุ่มหนึ่งจะมีลักษณะเฉพาะของคนในกลุ่มนั้นประพาสปฏิบัติร่วมกันจนกลายเป็นมรดกสังคม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเพณี จึงเป็นคติความเชื่อ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในลักษณะต่างๆ ย่อมมีที่มาและรูปแบบแตกต่างกันออกไป ตามสภาพสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งมองเห็นถึงเอกลักษณ์ของคนในสังคมและในชาติที่คนรุ่นหลังควรที่จะอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีอันดีงามในสังคมและประเทศของตนให้คงอยู่สืบไป

๒. ความสำคัญของประเพณี

ประเพณีเป็นสมบัติของสังคมมีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมมาโดยตลอด ประเพณีและพิธีกรรมจึงมีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการ ดังนี้

๑. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนเราไม่ว่าจะอยู่ยุคใด สมัยใด เมื่อประสบปัญหาอุปสรรคต่างๆ ก็มักจะเกิดภาวะความเครียดและเกิดความกังวล สภาวะจิตใจไม่มั่นคงเช่นนี้ โดยมากจะมีผลต่อร่างกาย บั่นทอนสุขภาพที่อาจทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิตประสาทก็ได้ การ

^{๒๘} ดร.อภิพันธ์ ภคสกุลวงศ์, “ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้าใจความหมายของประเพณีแก่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่ ปากน้ำโพ”, วิทยานิพนธ์ดุขปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๕.

ทำพิธีกรรมหรือการทำพิธี เป็นการแก้ไขเรื่องร้ายให้กลายเป็นเรื่องดี ทำให้จิตใจสบายขึ้น ผ่อนคลายความตึงเครียดและสร้างความมั่นคงเข้มแข็งขึ้น

๒. เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างเรียบร้อยและเป็นปกติ มีสันติสุขได้นั้น สังคมนั้นๆ ต้องมีข้อตกลง มีระเบียบแบบแผนที่ทุกคนยอมรับและประพฤติตาม

๓. เป็นสัญลักษณ์ชี้แนะให้เข้าใจสาระสำคัญของชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมแต่ละอย่างย่อมมีแนวคิดหรือแบบแผนการปฏิบัติที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม ขั้นตอนต่างๆ ในประเพณีและพิธีกรรมจึงเป็นลักษณะของแนวคิดและมีบทบาทในการชี้แนะให้เข้าใจถึงสาระสำคัญของชีวิต

๔. เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน การประพฤติปฏิบัติ การกระทำกิจกรรมใดๆ ร่วมกัน เป็นแบบแผนเดียวกัน เป็นแบบแผนเดียวกัน ย่อมเป็นสิ่งที่ผูกพันให้คนในกลุ่มหรือสังคมมีความผูกพันใกล้ชิดกัน และรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน

๕. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกัน จากอดีตที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ชนชาติไทยมีวัฒนธรรมที่ได้วิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาตลอด ในแง่ของความเชื่อก็เช่นเดียวกัน ความเชื่อเหล่านี้ถูกผสมผสานกลมกลืนด้วยประเพณีและพิธีกรรม

๓. ประเภทของประเพณี

ประเพณีแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑.จารีตประเพณี (Mores) คือ ประเพณีที่ต้องประพฤติเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมและจรรยาของสังคม ถือกันว่ามีคุณค่าต่อบุคคลในสังคมนั้นๆ ใครฝ่าฝืนหรือเฉยเมยถือว่าเป็นการละเมิดกฎของสังคม ผิดประเพณีของสังคม ถือเป็นความผิดความชั่วมีโทษ เช่น ประเพณีการแต่งงาน เป็นต้น

๒. ขนบประเพณี (Institution) คือ ประเพณีที่วางเป็นระเบียบไว้ จะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม โดยตรง เช่น เขียนเป็นกฎหมายหรือระเบียบให้กระทำร่วมกันมีข้ออ้างอิงเป็นตัวบท กฎเกณฑ์ โดยอ้อมหรือโดยปริยาย คือ รู้กันเอง ถือสืบๆ กันมา คนในถิ่นนั้นปฏิบัติกันอย่างนั้นๆ เช่น ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระของไทย เป็นต้น

๓.ธรรมเนียมประเพณี (Convention) คือ เรื่องเกี่ยวกับธรรมเนียมสามัญชนของสามัญชน ไม่ถือเอาผิดเอาถูก ไม่มีการลงโทษ ปรับไหมเหมือนจารีตประเพณี ไม่มีระเบียบเคร่งครัดเหมือนขนบประเพณี ผู้ทำผิดประเพณีนี้ไม่ถือเป็นเรื่องเสียหายหรือมีโทษมากนัก เพียงแต่ถือว่าผู้ผิดประเพณี

เป็นผู้ไร้การศึกษา ขาดคุณสมบัติผู้ดี เช่น การแต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน อันไม่เหมาะสม เป็นต้น^{๒๙}

ประเพณี หมายถึง แบบความเชื่อ จารีต ระเบียบแบบแผนที่ทุกคนในสังคมยอมรับ กระทำมาตั้งแต่ในอดีต

ประเพณี มีความสำคัญคือเป็นสมบัติของสังคม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของทุกคนในสังคมไม่ขัดแย้งกัน มีการปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

ประเพณีมี ๓ ประเภท คือ ๑)จารีตประเพณี ๒)ขนบประเพณี ๓)ธรรมเนียมประเพณี

๓.๑๓ เทศกาลตรุษจีน

๑. ความหมายของตรุษจีน

ตรุษจีน หมายถึง วันสิ้นปีและขึ้นปีใหม่ของจีน เป็นประเพณีของจีนมาแต่โบราณกาลหลายพันปีมาแล้ว เป็นประเพณีที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจของชาวจีน ซึ่งจะอาศัยอยู่ในถิ่นใดๆ เมื่อถึงวันตรุษจีนทุกคนจะต้องมารวมอยู่ในครอบครัวเดียวกันแล้วทำการเฉลิมฉลองด้วยการไหว้เทพเจ้า ไหว้บรรพบุรุษแล้วกินเลี้ยงภายในครอบครัวและไปอวยพรให้ญาติพี่น้องในครอบครัวอื่นๆ^{๓๐}

ตรุษจีน หมายถึง วันขึ้นปีใหม่จีน ภาษาจีนกลางเรียกว่า “กั๋วเหียน” มีจุดประสงค์เพื่อฉลองเทศกาลฤดูใบไม้ผลิ หลังจากผ่านฤดูหนาวมาเรียกว่า “ซุนเจีย” และถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่คือขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ ตามปฏิทินจีน ในเทศกาลตรุษจีนจะมีการเฉลิมฉลองเป็นเวลา ๑๕ วัน ตั้งแต่โบราณกาลมาถึงยุคปัจจุบันก็ยังคงปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม^{๓๑}

ตรุษจีน หมายถึง วันขึ้นปีใหม่จีน ตรงวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ ตามปฏิทินจีน เป็นวันสำคัญยิ่งกว่าเทศกาลอื่นๆ ชาวจีนจะทำการฉลองเป็นเวลา ๑๕ วัน ตั้งแต่วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑ ชาวจีนจะทำการไหว้เทพเจ้าต่างๆ ตามศาลเจ้า ไหว้บรรพบุรุษ และไหว้วิญญาณผู้ไม่มีญาติแล้วกินเลี้ยงกันในหมู่ญาติพี่น้อง^{๓๒}

^{๒๙} ดร.อภิพันธ์ ภคสกุลวงศ์, “ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้าใจความหมายของประเพณีแห่งเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ ปากน้ำโพ”, วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยุทธศาสตร์การพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๗.

^{๓๐} ช.โชติบาล, กำเนิดประเพณีไทย-จีน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๐๓), หน้า ๙๙.

^{๓๑} ทักษิณา ณ ตะกั่วทุ่ง, วันชาติและวันสำคัญของโลก, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๖.

^{๓๒} ปังเล้ง, ซุนเจีย, (สาธารณรัฐประชาชนจีน, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

ตรุษจีน หมายถึง วันขึ้นปีใหม่จีน เรียกว่า “กั๋วเหียน” ตามภาษาจีน เป็นประเพณีมาตั้งหลายพันปีของจีน เป็นประเพณีที่มีความสำคัญที่สุดในประเพณีจีนต่างๆ ตลอดปี ชาวจีนจะเฉลิมฉลอง ๑๕ วัน มีกิจกรรมสำคัญคือไหว้เทพเจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ด้วยอาหารคาวหวานและกระดาษเงิน กระดาษทอง ขอพรจากผู้ใหญ่ในตระกูลและญาติพี่น้องต่างๆ แล้วกินเลี้ยงภายในครอบครัว^{๓๓}

สรุป ตรุษจีน หมายถึง วันขึ้นปีใหม่จีน ตรงวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ ตามปฏิทินจีน เป็นประเพณีของจีนมาหลายพันปี มีความสำคัญสำหรับชาวจีน มีกิจกรรมคือ ๑) ไหว้เทพเจ้า ๒) ไหว้บรรพบุรุษ ๓) ไหว้วิญญาณไม่มีญาติ ๔) ขอพรผู้ใหญ่ ๕) กินเลี้ยงภายในครอบครัวและอวยพระให้ญาติพี่น้อง

๒. ตำนานวันตรุษจีน

ตรุษจีน เป็นวันสำคัญของจีนที่มีมาแต่โบราณที่เรียกว่า “กั๋วชุนเจีย” หรือ “กั๋วเหียน” เล่ากันว่าในสมัยโบราณ ในป่าทึบแห่งหนึ่ง มีสัตว์ป่าที่ดุร้ายและน่ากลัวมากตัวหนึ่ง เรียกว่า “เหียน” มันออกอาละวาดกินคนเป็นประจำ พระเจ้าจึงลงโทษมัน อนุญาตให้มันลงมาจากเขาได้เพียงหนึ่งใน ๓๖๕ วัน ดังนั้น เมื่อฤดูหนาวใกล้จะผ่านไป ฤดูใบไม้ผลิเวียนมาใกล้ เหียน ก็ออกมาทำร้ายผู้คน เพื่อป้องกันการมาของ เหียน ทุกๆ ครั้วเรือนจึงต่างสะสมเสบียงอาหาร และกับข้าวจำนวนหนึ่งไว้ในบ้าน เมื่อถึงตอนค่ำของวันที่ ๓๐ เดือน ๑๒ ก็จะปิดประตูและหน้าต่างเอาไว้ ไม่หลับไม่นอนตลอดคืน เพื่อต่อสู้กับ เหียน จนกระทั่งถึงรุ่งเช้าก็จะเป็นวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑ เมื่อเหียน กลับไปแล้ว ทุกๆ ครั้วเรือนก็จะเปิดประตูออกมาแสดงความยินดีต่อกัน ที่โชคไม่ดีถูกเหียน ทำร้าย

ภายหลังพบว่า เหียน มีจุดอ่อน มีอยู่ครั้งหนึ่ง เมื่อ เหียน มาถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีเด็กกลุ่มหนึ่งกำลังหวดแส้เล่นกัน เมื่อ เหียน ได้ยินเสียงแส้ดังเปรี้ยงปร้างก็เลยตกใจแผ่นหนีไป เมื่อเหียน ไปถึงหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง เห็นมีชุดเสื้อผ้าสีแดงตากอยู่หน้าบ้านของครอบครัวหนึ่ง สีแดงฉูดฉาดนั้น ทำให้ เหียน ตกใจและแผ่นหนีไปอีก เมื่อ เหียน มาถึงหมู่บ้านแห่งที่สาม ปรากฏว่าไปพบเห็นกองเพลิงกองหนึ่งบนถนน แสงเพลิงที่เจิดจ้าทำให้ เหียน ต้องแผ่นหนีไปอีก ตั้งแต่นั้นมา ผู้คนต่างรู้ว่า แม้ว่า เหียน จะดุร้ายแต่มันก็กลัวสีแดง เสียงดัง และไฟ ทำให้ผู้คนสามารถคิดหาวิธีกำจัดเหียน ได้โดยไมยากนัก

เมื่อวันสงท้ายตรุษจีนเวียนมาอีกครั้งหนึ่งทุกๆ ครั้วเรือนจึงต่างนำกระดาษสีแดงมาติดไว้บนประตูหน้าบ้าน แขนงโคมไฟสีแดง พร้อมกับจุดประทัดและตีส้องร่ำกลองอย่างต่อเนื่อง เมื่อเหียน มาถึงในตอนเย็น เห็นทุกๆ ครั้วเรือนมีแสงไฟสว่างไสว มีเสียงประทัดดังสนั่นจึงตกใจแผ่นหนีกลับเข้าป่าไป และไม่กล้าออกมาอาละวาดอีกทุกๆ คนจึงผ่านพ้นคืนแห่งอันตรายไปอย่างปลอดภัย

^{๓๓} เฉินซุ่ยเจียง, จงกั๋วเจียหมู่, (สาธารณรัฐประชาชนจีน, ๒๕๒๕), หน้า ๔.

เมื่อฟ้าสว่างแล้ว ผู้คนจึงออกมาจากบ้าน กล่าวคำอวยพรซึ่งกันและกันอย่างมีความสุข พร้อมกับการนำอาหารออกมารับประทานร่วมกันอย่างสนุกสนาน ต่อมาวันดังกล่าวจึงกลายเป็นวันเฉลิมฉลองที่มีแต่ความสุขที่เรียกกันว่า “ตรุษจีน”^{๓๔}

๓. ตรุษจีนในประเทศไทย

ชาวไทยเชื้อสายจีนจะถือประเพณีปฏิบัติอยู่ ๓ วัน คือ ๑. วันจ่าย ๒. วันไหว้ และ ๓. วันปีใหม่มี่มีรายละเอียด ดังนี้

๑. วันจ่าย หรือ ตี๋เอ็ก คือ วันก่อนวันสิ้นปี เป็นวันที่ชาวไทยเชื้อสายจีนจะต้องไปซื้ออาหารผลไม้และเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ ก่อนที่ร้านค้าทั้งหลายจะปิดร้านหยุดพักผ่อนยาว ในตอนค่ำจะมีการจุดธูปอัญเชิญเจ้าที่ หรือ ตี๋จูเอี้ย ให้ลงมาจากสวรรค์เพื่อรับการสักการะบูชาของเจ้าบ้านหลังจากที่ได้ไหว้อัญเชิญขึ้นสวรรค์เมื่อ ๔ วันที่แล้ว

๒. วันไหว้ คือ วันสิ้นปี จะมีการไหว้ ๓ ครั้ง คือตอนเช้ามีต๊ะไห้ ไ้เป่เอี้ย เป็นการไหว้เทพเจ้าต่างๆ เครื่องไหว้คือ เนื้อสัตว์ ๓ อย่าง (ซาแซ ได้แก่ หมูสามชั้นต้ม ไก่ เป็ด) เปลี่ยนเป็นชนิดอื่นได้ หรือมากกว่านั้นได้จนเป็นเนื้อสัตว์ห้าชนิด) เหล้า น้ำชา และกระดาษเงินกระดาษทอง ตอนสาย จะไหว้ไ้เป่เอี้ย คือการไหว้บรรพบุรุษ พ่อแม่ญาติพี่น้องที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว เป็นการแสดงความกตัญญูตามคติจีน การไหว้ครั้งนี้จะไหว้ไม่เกินเที่ยง เครื่องไหว้จะประกอบด้วย ซาแซ อาหารคาวหวาน (ส่วนมากจะทำตามผู้ที่ล่วงลับเคยชอบ) รวมทั้งการเผากระดาษเงินกระดาษทอง เสื้อผ้ากระดาษเพื่ออุทิศแก่ผู้ล่วงลับ หลังจากนั้น ญาติพี่น้องจะมารวมกันรับประทานอาหารที่ได้เซ่นไหว้ไปเป็นสิริมงคล และถือเป็นเวลาที่ครอบครัวหรือวงศ์ตระกูลจะรวมตัวกันได้มากที่สุด จะแลกเปลี่ยนอั่งเปาหลังจากรับประทานอาหารร่วมกันแล้ว ตอนบ่าย จะไหว้ ไ้ฮ้อเอี้ยตี เป็นการไหว้ผีพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว เครื่องไหว้จะเป็นพวกขนมเข่ง ขนมเทียน เผือกเชื่อม น้ำตาล กระดาษเงินกระดาษทอง พร้อมทั้งมีการจุดประทัดเพื่อไล่สิ่งชั่วร้ายและเป็นสิริมงคล

๓. วันขึ้นปีใหม่ หรือ วันเทียว หรือ วันถือ คือวันที่หนึ่งของเดือนที่หนึ่งของปี(ชิวอิก) วันนี้ ชาวจีนจะถือธรรมเนียมโบราณที่ยังปฏิบัติสืบต่อกันมาถึงปัจจุบัน คือ ไ้เจีย คือ การไปไหว้ขอพรและอวยพรจากญาติผู้ใหญ่และผู้ที่เราเคารพรัก โดยนำส้มสีทองไปมอบให้ เหตุที่ให้ส้มก็เพราะออกเสียงภาษาจีนแต้จิ๋วว่า "กา" ซึ่งไปพ้องกับคำว่าทอง เพราะฉะนั้นการให้ส้มจึงเหมือนนำโชคติดไปให้ จะมอบส้มจำนวน ๔ ผล ห่อด้วยผ้าเช็ดหน้าของผู้ชาย เหตุที่เรียกวันนี้ว่าวันถือคือ เป็นวันที่ชาวจีนถือว่า

^{๓๔}ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕),

เป็นสิริมงคล งดการทำบาป จะมีคติถือบางอย่าง เช่น ไม่พูดจาไม่ดีต่อกัน ไม่ทวงหนี้กัน ไม่จับไม้กวาด และจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่แล้วออกเยี่ยมอวยพรและพักผ่อนนอกบ้าน เป็นต้น^{๓๕}

๔. ตรุษจีนปากน้ำโพ

ในช่วงการจัดงานเทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ คณะกรรมการจัดงานจะตั้งศาลเจ้าชั่วคราวจำนวนสองศาลไว้ที่บริเวณถนนริมแม่น้ำศาลแรกตั้งบนถนนอรุณกวี บริเวณข้างธนาคารกรุงไทย สาขานครสวรรค์ โดยอัญเชิญเจ้าพ่อ-เจ้าแม่หน้าผา มาประจำที่ศาลเจ้าชั่วคราวนี้ การตั้งศาลเจ้าชั่วคราวในตำแหน่งกลางเมืองนี้ก็เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกในการมาสักการะเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และเป็นการจัดงานฉลองเทศกาลตรุษจีนอีกด้วย

๔.๑ การคัดเลือกคณะกรรมการจัดงานเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพ

งานประเพณีแห่เจ้าปากน้ำโพ จัดติดต่อกันมายาวนานมีวัฒนธรรมการคัดเลือกคณะกรรมการที่จะเข้ามาดำเนินการจัดงานแทนคนในตลาดปากน้ำโพ จำนวน ๔๐ คน มีวาระอยู่ทำงานเพียง ๑ ปี และเมื่อได้รับการคัดเลือกแล้วผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการจะมาขอคัดเลือกอีกในปีต่อไปติดต่อกันไม่ได้ ต้องเว้นไป ๕ ปี จึงจะมีสิทธิ์นำชื่อมาลงคัดเลือกใหม่ได้ โดยการคัดเลือกคณะกรรมการจะเริ่มคัดเลือกกันตั้งแต่คืนแรกของการจัดงานในเทศกาลตรุษจีนเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ส่วนรายชื่อที่จะนำมาทำการคัดเลือกนั้นเป็นชื่อร้านหรือบริษัทของผู้ประกอบการค้าอยู่ในตลาดปากน้ำโพเท่านั้น

การคัดเลือกคณะกรรมการ

ก่อนที่จะถึงวันแห่ซึ่งกำหนดให้วันที่ ๓ ของเทศกาลตรุษจีน เป็นวันแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่นั้น มีคณะกรรมการ ๒ กลุ่ม คือคณะกรรมการจัดงานเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์เป็นผู้รับผิดชอบต่อพิธีกรรมการแห่ร่วมกัน

การคัดเลือกจะมีคณะกรรมการสักขีพยานและเป็นตัวแทนทำการเสี่ยงทายต่อหน้ารูปองค์เจ้าพ่อเจ้าแม่ที่ศาลชั่วคราวในบริเวณการจัดงาน คณะกรรมการที่เรียนเชิญจะเป็นผู้ทำการจัดงานเคารพนับถือมาเป็นประธานและกรรมการคัดเลือกที่ผ่านมาก็จะเรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอเอง นายกเทศมนตรี และบุคคลที่ชาวตลาดปากน้ำโพเคารพนับถือที่เป็นผู้เสี่ยงทายให้

เริ่มจากคณะกรรมการ นำรายชื่อร้านค้าในตลาดปากน้ำโพเท่านั้นเขียนลงในกระดาษม้วนให้เรียบร้อย แล้วใส่ลงในขันหรือพานขนาดใหญ่ จากนั้นคณะกรรมการจะเสี่ยงจับขึ้นมาครั้งละ ๕ ชื่อ

^{๓๕} ดร.ภิญโญ นิโรจน์, เล่าขานตรุษจีนปากน้ำโพ, (นครสวรรค์ : สำนักพิมพ์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๕๕),

หรือมากกว่า น้อยกว่าตามความเห็นของกรรมการคัดเลือกในแต่ละปี เห็นสมควรไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแล้วประกาศชื่อให้ทราบทั่วกัน

หลังจากคณะกรรมการได้รายชื่อแล้ว ก็เชิญคณะกรรมการมาทำการเสี่ยงทาย โดยการโยนไม้คู่ที่เรียกว่า การปัวะปวย สามครั้งซึ่งการจะได้เป็นกรรมกรนั้นการปัวะปวย ที่ผู้เสี่ยงทายโยนไม้คู่ที่ใช้เสี่ยงทายจะต้องคว่ำอันหงายอัน เรียกภาษาจีนว่า “เซ่งปวย” เป็นจำนวน ๒ ครั้ง เสียทายครั้งสุดท้ายไม้คู่ที่ใช้เสี่ยงทายจะต้องคว่ำทั้ง ๒ อัน ภาษาจีนเรียกว่า “อึ้งปวย” เป็นจำนวน ๑ ครั้ง ภาษาจีนจะเรียกว่า “หน่อเส่งเจ็กอึ้ง” เมื่อเสี่ยงทายโดยการโยนครบ ๓ ครั้ง แล้วถ้าได้เป็นกรรมกรก็จะบันทึกไว้แต่ถ้าหากรายชื่อชุดที่นำขึ้นมาเสี่ยงทายไม่ได้ตามกฎเกณฑ์ คณะกรรมการจะคัดออกแยกไว้ต่างหากอีกทีหนึ่ง เพื่อนำกลับมาคัดเลือกใหม่ในกรณีที่คัดเลือกในรอบแรกได้กรรมกรไม่ครบตามจำนวน

คณะกรรมการคัดเลือกก็จะเสี่ยงจับรายชื่อชุดต่อไปขึ้นมาทำการเสี่ยงทายเหมือนครั้งที่สอง ทำไปเรื่อยๆ จนได้กรรมกรครบทั้ง ๔๐ คน เกิดจับรอบแรกไปจนรายชื่อที่อยู่ในขั้นหรือในพานหมดแล้วยังไม่ได้กรรมกรไม่ครบทั้ง ๔๐ คน ก็ให้เอารายชื่อที่อยู่ในครั้งแรกมาทำการจับใหม่ โดยการเสี่ยงทายจับมาครั้งละ ๕ ชื่อเช่นเคย ทำอย่างนี้ไปจนได้กรรมกรครบตามจำนวนเคยมีเหตุการณ์ที่จับรอบแรกได้ครบเลย ๔๐ คน และก็เคยมีที่กว่าจะได้ครบทั้ง ๔๐ คน เล่นกันยาวนานจนดึก

เมื่อได้รายชื่อครบแล้วก็จะนำมาติดประกาศผู้ใดที่ได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมการจัดงานหรือที่เรียกกันว่าเถ้านั้นนั้น จะมีความเชื่อว่าโชคดี ชีวิตจะเจริญก้าวหน้า การได้เป็นกรรมกรจัดงานประเพณีแห่เจ้า คนปากน้ำโพจึงถือว่าได้เป็นกรรมกรเพราะเจ้าท่านเลือกเขาจึงถือว่าเป็นโชคดีจะเป็นมงคลของชีวิต

ตำแหน่งในคณะกรรมการเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพ

การจัดวางตำแหน่งของคณะกรรมการ ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนอาจประกอบด้วย

ประธานคณะกรรมการ	๑ คน
รองประธานฝ่ายพัสดุ	๑ คน
รองประธานฝ่ายประสานงาน	๑ คน
รองประธานฝ่ายสวัสดิการและสถานที่	๑ คน
รองประธานฝ่ายจัดซื้อ	๑ คน
รองประธานฝ่ายการแสดง	๑ คน
รองประธานฝ่ายจัดหารายได้	๑ คน
เลขานุการฝ่ายไทย	๑ คน
เลขานุการฝ่ายจีน	๑ คน
เหรัญญิก	๑ คน
สมุห์บัญชี	๑ คน

ประชาสัมพันธ์	๑ คน
ผู้ช่วยฝ่ายพัสดุ	๕ คน
ผู้ช่วยฝ่ายประสานงาน	๕ คน
ผู้ช่วยสวัสดิการและสถานที่	๔ คน
ผู้ช่วยฝ่ายจัดซื้อ	๕ คน
ผู้ช่วยฝ่ายการแสดง	๔ คน
ผู้ช่วยฝ่ายจัดหารายได้	๔ คน
ผู้ช่วยเลขานุการฝ่ายไทย	๑ คน
รวมทั้งสิ้น	๔๐ คน

การจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่ ในช่วงเทศกาลตรุษจีน จัดเป็นการเฉลิมฉลองขึ้นปีใหม่ ตามปฏิทินจีน เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของกรรมการ มีการเตรียมงานกันทั้งปี ภารกิจใหญ่คือการหารายได้มาสนับสนุนการจัดงาน เพราะการเข้ามาเป็นกรรมการไม่มีกองทุนให้ทำงานคณะกรรมการในแต่ละปีต้องจัดหาตัวเอง และกรรมการก็ไม่มีการออกเงินกันเป็นส่วนตัว

ส่วนการหารายได้หรือทุนทรัพย์ที่เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงานนั้นได้มาดังนี้

๑. เงินเรียไธตามร้านค้าในตลาดปากน้ำโพ
๒. เงินทำบุญที่ศาลชั่วคราวระหว่างจัดงานต่างๆ
๓. ผู้สนับสนุนจากป้ายผ้า
๔. การประมูลสิ่งของในศาลเจ้าชั่วคราว
๕. เงินสนับสนุนจาก Sponsor หลังจากการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่
๖. เงินกันถูกจากคณะกรรมการปีที่ผ่านมาและเงินจากมูลนิธิเจ้าพ่อ – เจ้าแม่

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นภารกิจหลักที่คณะกรรมการในแต่ละปีจะต้องดำเนินการ ส่วนในการบริหารจัดการนั้นไม่มีระเบียบที่ต้องกำหนดกฎเกณฑ์ที่จะต้องอะไรอย่างใด เป็นการกระทำที่ถือปฏิบัติกันเป็นประเพณี ทุกคนรู้ว่าจะต้องทำอะไร หากไม่เข้าใจส่วนใหญ่ก็จะสอบถามจากคณะกรรมการชุดที่ผ่านมา แต่ด้วยความที่จัดกันต่อเนื่องยาวนานงานประเพณีทั้งหมดนั้นอาจกล่าวได้ว่าอยู่ในสายเลือกของชาวตลาดปากน้ำโพทุกคนทุกรุ่น^{๓๖}

๔.๒ กิจกรรมในงานประเพณีแห่เจ้า ตรุษจีนปากน้ำโพ

การจัดงานแห่เจ้าประจำปีเทศกาลตรุษจีนของชาวปากน้ำโพกำหนดการจัดงานกันไว้ ๑๒ วัน ๑๒ คืน สถานที่จัดงานนั้นในบริเวณตลาดปากน้ำโพด้านริมแม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มจากถนนอรุณ

^{๓๖} มนตรี คงวรวิทย์, “การบริหารจัดการงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗.

และถนนริมเขื่อน สาเหตุเดิมเพราะในอดีตก่อนที่จะสร้างเขื่อนภูมิพลนั้น ช่วงจัดงานตรงกับปลายเดือนมกราคม หรือต้นเดือนกุมภาพันธ์เป็นช่วงน้ำลด จะมีหาดทราย แล้วสถานที่จัดงานใกล้กับศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เมื่อถึงเวลาจัดงาน คณะกรรมการจะมาสร้างศาลชั่วคราว สองแห่งคือที่ถนนอรุณกวีติดกับธนาคารกรุงไทยศาลหนึ่ง เพื่ออัญเชิญเทพมาจากศาลเจ้าหน้าผาทุกพระองค์มาประทับ อีกที่หนึ่งคือศาลชั่วคราวที่ถนนริมเขื่อนตรงตรอกท่าเรือจ้าง ซอยสุจิตรา โดยหันหน้าไปทางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นศาลที่อัญเชิญเจ้าพ่อ เจ้าแม่แควใหญ่ทุกองค์มาประทับทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการให้ประชาชนทั่วไปเคารพกราบไหว้สะดวกสบาย

เรื่องคณะกรรมการต้องดำเนินการประกอบด้วย

ก่อนงานหนึ่งวัน (วันที่ ๒๓ เดือน ๑๒ จีน) จะมีการทำบุญโดยสวดมนต์เย็นจัดที่บริเวณศาลชั่วคราวถนนอรุณกวีเสร็จแล้วเชิญกรรมการและแขกที่มาทำบุญรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน เชิญเจ้าจากศาล ให้มาประทับที่ศาลชั่วคราว เข้าของวันที่หนึ่งของงาน วันที่ ๒๔ เดือน ๑๒ จีนเป็นวันชิงเจียตี (เจ้าขึ้นสวรรค์) จะมีพิธีอัญเชิญเจ้าจากศาลเจ้าหน้าผา และศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์โดยจัดขบวนรถไปรับเจ้ามายังศาลชั่วคราวซึ่งกระทำกันในตอนเช้า ตกกลางคืนก็มีงานสมโภชโดยมีजू ๓ คณะ ๓ โรง ประกอบไปด้วยजूแต่जू ๒ โรง โรงหนึ่งอยู่ที่ศาลชั่วคราวถนนอรุณกวี อีกโรงหนึ่งอยู่ที่ถนนริมเขื่อนใกล้ศาลชั่วคราวซอยสุจิตราหรือตรอกท่าเรือข้างอีกโรงหนึ่งเป็นजूใหญ่ ลำ ตั้งอยู่ที่ถนนริมเขื่อนตั้งอยู่บริเวณหน้าโรงแรมเอราวัณ และการฉายภาพยนตร์ การออกร้านค้าต่างๆ ซึ่งการแสดงเหล่านี้จะมีทุกคืนตั้งแต่เริ่มงานจนถึงวันสุดท้าย

คัดเลือกคณะกรรมการที่จะมาจัดงานในปีต่อไป ในคืนแรกนี้งานสำคัญคือการเสี่ยงทาย คัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ ซึ่งกรรมการวิธีการคัดเลือกก็ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่เดิมคัดเลือกคณะกรรมการจะเสี่ยงทายในวันชีวี่ ซึ่งปรากฏว่าเป็นอุปสรรคมากสำหรับคณะกรรมการชุดใหม่ ไม่ทราบถึงการทำงานของคณะกรรมการชุดปัจจุบัน จึงมีการเปลี่ยนแปลงวันเสี่ยงทายมาเป็นวันดังกล่าว

จัดการแสดงต่างๆ เป็นการสมโภช เป็นงานรื่นเริง นอกจากการแสดงजूแล้วก็ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการของแต่ละปีว่าจะจัดอะไรยิ่งใหญ่เพียงใด บางปีมีการแสดงกายกรรมที่นำมาจากเมืองจีน การแสดงแสงสีเสียงตำนานงานแห่เจ้า ตำนานเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ ตำนานการจัดงานตรุษจีนแห่เจ้า โชว์การแสดงชุดต่างๆ ที่ตระการตา การออกร้านจากเมืองจีน

จัดงานประมูลครั้งที่หนึ่ง คืนวันชีวี่อีก จะมีการประมูลของเจ้าเพื่อหารายได้ ประมูลที่ศาลเจ้าด้านเหนือ คือศาลที่ธนาคารกรุงไทยถนนอรุณกวี โดยเชิญคนในตลาดมาร่วมประมูลของเจ้า

จัดงานประมูลครั้งที่สอง คืน ชิวหยี่ ประมูลที่ศาลเจ้าใต้ คือตรอกท่าเรือจ้าง ถนนริมเขื่อน จัดงานแห่งกลางคืนในคืนวันชีวซ่า จัดการแห่กลางคืนเป็นการโชว์แสงสีของขบวนต่างๆ สวยงามมาก โดยการตั้งขบวนแห่ตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ น. ไปจนถึงเวลา ๒๑.๐๐ น.

จัดงานแห่กลางวัน ถือว่าเป็นงานสำคัญ จัดในวันชีวส์ จัดขบวนแห่เจ้ารอบตลาดปากน้ำโพตลอดทั้งวัน เริ่มตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ น. ถึง ๑๘.๐๐ น. บรรดาร้านค้าทั้งหลายถือว่าเป็นวันมงคลก็จัดโต๊ะเครื่องเช่นไหว้รอรับเจ้าและขบวนต่างๆ ผ่านร้านของตนเองและถือว่าเป็นวันแรกของการทำการค้าในปีใหม่

คืนสุดท้าย วันชีวโหว คือ คืนสุดท้ายของงานที่จัดการแสดง เป็นอันสิ้นสุดของการจัดงานเฉลิมฉลองของงานประจำปีแก่เจ้าในเทศกาลตรุษจีน

อันเชิญเจ้ากลับศาล รุ่งขึ้นเป็นวันชีวลัก ตอนเช้าก็อัญเชิญเจ้ากลับศาลเดิม กรรมการบางส่วนก็ทำหน้าที่ส่งของประมูลที่ร้านค้าต่างๆ มาช่วยกันประมูล

จัดงานขอบคุณและส่งมอบงาน การเป็นกรรมการจะสิ้นสุดจริงๆ คือการส่งมอบงานต่อให้กับคณะกรรมการชุดใหม่ซึ่งมักจะจัดกันหลังจากการจัดงานผ่านไปแล้วประมาณ ๑ เดือน ในวันจัดงานนั้นนอกจากจัดส่งมอบงานแล้วยังเป็นการจัดงานเพื่อขอบคุณผู้ที่มีส่วนช่วยให้การจัดงานผ่านไปด้วยดี มีทั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา ผู้ให้การสนับสนุนทางด้านการเงิน ผู้แสดงคณะต่างๆ ในขบวนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นงานที่เกือบทุกคณะกรรมการของแต่ละปีจะดำเนินงานกัน จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย เลยถือปฏิบัติกันมา ทำให้งานนี้สามารถจัดทำกันสืบต่อไปได้นาน^{๓๗}

๔.๓ กำหนดงานและพิธีกรรมในการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ

การจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพนั้น มีกำหนดงาน และพิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ ดังนี้

วันที่ ๒๓ เดือน ๑๒ ของปฏิทินจีน เวลา ๑๗.๐๐ น. คณะกรรมการและแขกผู้มีเกียรติร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น พร้อมกันทั้ง ๒ ศาล

วันที่ ๒๔ เดือน ๑๒ ของปฏิทินจีน เวลา ๑๗.๐๐ น. พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เช้าเวลา ๐๙.๐๐ น. คณะกรรมการได้ทำการอัญเชิญ องค์เจ้าพ่อเจ้าแม่ และกระถางธูปจากศาลเจ้าหน้าผาและศาลเจ้าเทพารักษ์ มาไว้ที่ศาลจำลองเวลา ๒๐.๐๐ น. คณะกรรมการจะทำการเสี่ยงทายเพื่อเลือกกรรมการ

วันที่ ๑ เดือน ๑ ของปฏิทินจีน เป็นวันชีวอีกคณะกรรมการได้เชิญแขกผู้มีเกียรติมารับประทานอาหารในเวลา ๒๐.๓๐ น. จะทำการประมูลของวัตถุมงคลต่างๆ ของเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ที่ข้างศาลธนาคารกรุงไทย

^{๓๗} สัมภาษณ์คุณพิชิต ตาก้อนทอง, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

วันที่ ๓ เดือน ๑ ของปฏิทินจีน เป็นวันชีวี่ แห่ตอนกลางวันเวลา ๐๖.๐๐ น. อัญเชิญองค์เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ร่วมเข้าขบวนแห่รอบตลาดไปตามถนนสายต่างๆ เพื่อให้ประชาชนสักการบูชา ในวันนี้ตามบ้านเรือนของประชาชนจะมีการตั้งโต๊ะหมู่บูชา เพื่อรอรับขบวนเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ เมื่อแห่ผ่านหน้าบ้านของแต่ละคน จะมีการนำรูปของตนมาแลกเปลี่ยนกับรูปของขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ เวลา ๒๐.๓๐ น. จะทำการประมูลสิ่งของและวัตถุมงคล ที่ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ตรอกท่าเรือจ้าง

วันที่ ๖ เดือน ๑ ของปฏิทินจีน เวลา ๐๗.๐๐ น. คณะกรรมการพร้อมกันและทำพิธีไหว้เพื่ออัญเชิญองค์เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ และกระถางธูปกลับศาล

ในระหว่างวันที่ ๒๔ เดือน ๑๒ ถึงวันที่ ๕ เดือน ๑ ของปฏิทินจีน กลางคืนมีอุปการะเงิน (จั่ว) ภาพยนตร์ มหรสพ ให้ชมฟรีตลอดงาน

งานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ เป็นงานประเพณีเดิมของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งต่อมาได้ผสมผสานจนเป็นงานประเพณีของชาวนครสวรรค์ ซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษเกือบเจ็ดสิบปีมาแล้ว จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเทศกาลตรุษจีน โดยจะจัดให้มีขบวนแห่รอบตลาดในเวลากลางวันของวันที่สาม (ชีวซา) และเวลากลางวันของวันที่สี่ (ชีวี่) นับจากวันตรุษจีนของทุกปี วันตรุษจีนเป็นกรนับตามปฏิทินจีน ในงานจะจัดให้มีขบวนแห่อย่างยิ่งใหญ่โอฬาร สวยงามวิจิตรตระการตา จนเป็นที่กล่าวขานโดยทั่วไปว่าการเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด คือการฉลองเทศกาลที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งบรรยากาศของทั้งเมือง ความศรัทธาและความมีน้ำใจรักสามัคคี อันเป็นผลประโยชน์ของการสืบสานวัฒนธรรมที่ยาวนานทำให้เป็นงานประเพณีที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักแพร่หลายโดยทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ^{๓๘}

๔.๔ ขบวนแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ

การจัดขบวนแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ นั้น นอกจากขบวนของพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพแล้วยังประกอบด้วยขบวนต่างๆ ดังนี้

๑) ขบวนธงมิตรภาพไทย จีน เป็นขบวนนางงามถือธงป้ายผ้า แต่งกายชุดไทย และชุดจีนเป็นคู่ๆ เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีระหว่างไทย และจีน

๒) ขบวนดุริยางค์นำขบวนแห่

๓) ขบวนเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ เป็นขบวนเกี้ยวหามพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่หน้าผา เจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อกวนอู เจ้าแม่สวรรณ และองค์อื่นๆ ที่ประดิษฐานที่ศาลเจ้าเทพารักษ์ และศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่หน้าผา ในขบวนจะมีสาวงาม ถืออาวุธและเครื่องยศเจ้า ตามแบบจีนโบราณเรียกว่า “ขบวนโหงวหงี้” พร้อมสาวงามถือธงต่างๆ ที่เป็นคำอวยพร เป็นภาษาจีน เรียกว่า “ขบวนเขียนเป้ย”

^{๓๘} สัมภาษณ์คุณเอกนรินทร์ วีรพัฒน์, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

๔) ขบวนล้อโก้ว เป็นขบวนแสดงดนตรีจีนที่ใช้ในขบวนแห่งานต่างๆ คล้ายกับขบวนแตงหรือกลองยาวของไทย มี๒คณะคือ

๑) ขบวนล้อโก้วของสมาคมส่งเสริมดนตรีจีนปากน้ำโพ

๒) ขบวนล้อโก้วของมูลนิธิปากน้ำโพประชานุเคราะห์

๕) ขบวนเด็กรำถั่ว เป็นศิลปะการรำรำของชาวจีนไหหลำที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ และมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

๖) ขบวนรณางฟ้า เป็นขบวนรณแห่งที่มีการประดับไฟและตกแต่งอย่างสวยงามจำนวนห้าคัน โดยในแต่ละปีจะคัดเลือกการแสดงต่างๆ กันไป การแสดงจะเป็นศิลปะการรำรำแบบจีนเหมือนเหล่านางฟ้าในเทพนิยายออกมารำรำด้วยท่วงท่าที่อ่อนไหวราวกับอยู่ในสรวงสวรรค์

๗) ขบวนแห่เจ้าแม่กวนอิมการแสดงจะใช้รถขบวนแห่ ที่ตามปกติจะทำการตกแต่งเป็นแท่นดอกบัว ประดับด้วยดอกไม้แสงสี และเสียงดนตรี ประกอบอย่างวิจิตรงดงามโดยมีผู้แสดงเป็นองค์สมมุติเจ้าแม่กวนอิม ๑ คน เด็กชาย (ซึ่งทั้ง) ๑ คน และเด็กหญิง(เจ็กนึ่ง) ๑ คน ในส่วนของผู้แสดงเป็นองค์สมมุติเจ้าแม่กวนอิมนั้นในแต่ละปีจะทำการคัดเลือกโดยคณะกรรมการจัดงานเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ โดยจะทำการคัดเลือกจากหญิงสาวพรหมจรรย์ที่ถือศีลกินเจ และมีลักษณะที่ดีพร้อม มาจำนวนหนึ่ง แล้วทำการเสี่ยงทายโดย “ปั่วปวย” ซึ่งมีลักษณะเป็นการโยนไม้สองซีก จึงถือว่าผู้ได้รับการคัดเลือก นี้ได้รับการคัดเลือกจากเจ้าแม่แล้ว

๘) ขบวนแห่เอ็งกอพะบู๊การเล่นเอ็งกอ เป็นตอนที่ขบวนนำรบ ๑๐๘ คน ที่ต่างมีวิชาความสามารถเก่งกาจกันคนละอย่างสองอย่าง ทั้งการต่อสู้ด้วยมือเปล่า ไม้พลอง มีด การดำน้ำ การเดินป่าทางไกล การรักษาโรค ฯลฯ แต่งหน้าอำพรางตนเป็นนักแสดงขี่ม้าเข้าเมือง เพื่อไปช่วยซ้องกั๋ง หัวหน้าที่ของพวกตน การเขียนหน้าเพื่อปกปิดหน้าตาและทำให้ดูน่าเกรงขามของเอ็งกอ มีการเขียนลวดลายเฉพาะคน เหมือนการสวมหน้ากาก ทั้ง ๑๐๘ คน เหมือนกับการสวมหัวโขนของไทย ในการแสดงไม่ว่าขบวนแห่เอ็งกอจะผ่านไปทางไหนจะสร้างความตื่นเต้น และความประทับใจในการแสดงนี้ไปทั่ว อันเกิดจากความเข้าใจจากเสียงตีไม้คู่ของขบวนผู้แสดงที่วิ่งผ่านไปอย่างรวดเร็ว ส่วน “พะบู๊” เป็นการแสดงการต่อสู้ด้วยอาวุธจีนโบราณ มักจะเป็นขบวนคู่แฝดของเอ็งกอในการแห่เจ้า ขบวนเอ็งกอ – พะบู๊ ของนครสวรรค์ ริเริ่มเล่นโดยนาย คอซัว แซ่เตีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ และได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

๙) ขบวนแห่สิงโตปักกิ่ง การแสดงสิงโตปักกิ่ง เป็นศิลปะการเล่นสิงโตของจีนภาคเหนือ เป็นสิงโตพ่อ แม่ ลูก ๔ ตัว เต็มหยอกล้อลูกแก้ว มีลีลาสวยงามน่ารัก ท่าที่แสดงออกเป็นไปอย่างสนุกสนาน และร่าเริง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสิงโตปักกิ่ง ผู้ที่ชมการแสดงอย่างใกล้ชิดอาจได้ร่วมกันรับความรู้สึกจากการแสดงโดยตรงเมื่อสิงโตปักกิ่งมาคลอเคลียด้วย ผู้ชมจึงได้รับความ

หลากหลายที่แตกต่างจากสิ่งโตอื่นๆที่ส่วนใหญ่จะแสดงออกในแบบแข็งแรงดุดัน ในการแสดงจะมีการแสดงของกายกรรมเช่น กระโดดสูง ตีลังกาลอดบ่วง ตีธงผืนใหญ่ ควบคู่กับการแสดงสิ่งโตด้วย

๑๐) ขบวนแห่สิ่งโตกวงสว (กวางตุ้ง) การที่จะนำสิ่งโตออกแห่นั้นจะมีพิธีเปิดตา (ไหว้ครู) ซึ่งจะจัดให้มีเครื่องเช่นไหว้ และไก่เป็น ๑ ตัว เพื่อบูชาครูอาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาการเต้นสิ่งโตให้ ในวันนั้นผู้ทำพิธีจะเป็นชาวกวางตุ้งที่อาวุโสที่สุด ผู้เล่นทุกคนต้องจุดธูปคนละ ๓ ดอก เพื่อบอกกล่าวกับครูอาจารย์ทุกท่าน อาทิ เจ้าพ่อกวนอู อาจารย์กู่หลู เป็นต้น หัวสิ่งโตใหม่ทั้งหมด นำมาวางไว้หน้าโต๊ะเช่นไหว้ เมื่อธูปใหม่ได้ก่าจึงครึ่งเริ่มตีกลองโหมโรงสักพักผู้แสดงเริ่มเข้าเล่นโดยเริ่มจากสิ่งโตค้อย ๆ ตีบนอนจนกระทั่งเต้นไปเจอไก่เป็น ก็จะมาบนามให้ผู้อาวุโสท่านนั้น โดยผู้อาวุโสจะเชือดหงอนไก่เพื่อนำเลือดจากหงอนมาผสมกับสีแดงและเหล้าขาว หลังจากนั้นก็จะอธิฐานขอให้การแสดงคลาดแคล้วและปลอดภัย จึงนำเลือดไก่มาเจิมตา ๒ ข้าง จมูก ๒ ข้าง ปาก หน้าผาก หลังไปจนถึงหางสิ่งโต จะทำดังนี้ทุกหัว แล้วก็ให้นำเทียนหัวใหม่มาทำพิธีเจิมหน้าผากหลังจากเสร็จพิธีแล้วทุกคนจะต้องเข้าเต็นในวันนั้นถือว่าเป็นการซ้อมใหญ่ก่อนจะแสดงในวันซ้อเซ (ชีวสี่) ปีนี้ตรงกับวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๔ การแสดงเริ่มจากการแสดงต่อตัว ๒ ชั้น ๓ ชั้น ๔ ชั้น ๕ ชั้น ยันกำแพง ๔ ชั้น ต่อ ๔ ชั้นบนไม้กระบอก ต่อ ๒ ชั้นหางหลัง การเชิดสิ่งโตกวงสวของนครสวรรค์ มีท่าเต้นที่ถ่ายทอดมาจากอาจารย์เช่น สิ่งโตตีนนอน สิ่งโตกินผัก สิ่งโตกินส้ม สิ่งโตเล่นพรหมสี่หน้า สิ่งโตกินมะพร้าว สิ่งโตขึ้นเขา สิ่งโตปีนเสา ทุกท่วงท่ามีลีลาการเต้นที่งดงาม มีความกลมกลืนอย่างต่อเนื่องเป็นผลงานที่ทำให้สิ่งโตกวงสวของนครสวรรค์ได้รับรางวัลจากการแข่งขันเชิดสิ่งโตทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๑๑) ขบวนแห่สิ่งโตทองฮากกาการเชิดสิ่งโตฮากกาให้ถูกต้องสวยงามนั้น เป็นการฝึกซ้อมที่ค่อนข้างยากเพราะเป็นการเชิดที่เลียนแบบของสิ่งโตเจ้าป่า ผสมกับวิชา “กังฟู” ผู้เชิดจะต้องก้าวเท้าด้วยความหนักแน่น มั่นคงดูการก้าวอย่างของพญาราชสีห์ซึ่งต้องใช้ในการฝึกซ้อมอย่างหนักในเมืองจีน คณะสิ่งโตฮากกาจะเป็นคณะที่เป็น “กังฟู” ทุกคนในคณะจะเป็นมวยหรือใช้อาวุธอย่างหนึ่งอย่างใดในอาวุธ ๑๘ ชนิด ของบู๊ลิ้มจีนได้ สอดคล้องกับการอพยพมาต่างถิ่นที่จะต้องพร้อมต่อสู้ และเผชิญทุกอย่างเพื่อความอยู่รอด ผู้เล่นหัวสิ่งโตจะสามารถใช้ปากคาบหัวสิ่งโตกระโดดข้ามโต๊ะไหว้เจ้าสี่เหลี่ยมที่เรียงตามกัน ๓ โต๊ะ ๕ โต๊ะ จนกระทั่ง ๗ โต๊ะได้ การแสดงสิ่งโตฮากกาจะเป็นชุดใหญ่นอกจากเชิดสิ่งโตลีลาอวดงดงามแล้ว ยังแสดงสิ่งโตกระโดดข้ามโต๊ะ ผลัดกันแสดง “กังฟู” และเล่นอาวุธต่าง ๆ ให้ชมด้วย

๑๒) ขบวนแห่เสือไหหลำการแสดงการเชิดเสือไหหลำนั้นเป็นการแสดงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตำนานซึ่งเล่าต่อกันมา ณ หมู่บ้านของอำเภอบันเซียงในหมู่เกาะไหหลำ มีศาลเจ้าซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรูปจำลองของ “เทพเจ้าบ้วนเถ่ากง” ซึ่งเป็นที่นับถือของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น และที่บริเวณใกล้กับศาลเจ้าเป็นที่อยู่ของเสือตัวหนึ่งซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ “เทพเจ้าบ้วนเถ่ากง”

เลี้ยงไว้ ซึ่งโดยปกติเสื่อตัวนี้จะเป็นสัตว์ที่ไม่เคยทำอันตรายแก่ผู้ใด จวบจนกระทั่งวันหนึ่ง มีเด็กชายซึ่งเป็นบุตรชายของหญิงในหมู่บ้านนั้น ด้วยความซุกซนจึงได้แห่เสื่อตัวนี้ซึ่งกำลังหลับอยู่ เสื่อตัวนี้จึงได้ตื่นขึ้นมาด้วยความโกรธ จึงคำรามลั่นและมุ่งตรงเข้าทำร้ายเด็ก และได้กลืนเด็กลงท้องไป เรื่องรู้ถึงแม่ของเด็กก็ตกใจจึงได้ออกตามผู้ล่าทั้งหลายในหมู่บ้านให้มาช่วยเหลือลูกของตน แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ แม่ของเด็กก็เศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ความล่องรู้ถึง “เทพเจ้าบ้วนเถ่างง” ด้วยทิพยญาณที่เสื่อได้กลืนเอาเด็กลงท้อง จึงมีบัญชาให้พระภูมิเจ้าที่ ๒ องค์มาช่วยชีวิตเด็ก ดังนั้นพระภูมิเจ้าที่ทั้ง ๒ องค์จึงได้ปรากฏกายมาสยบเสื่อและได้ช่วยให้เสื่อยอมคายเด็กออกมาโดยปลอดภัย ดังนั้นชาวจีนไทหล่าจึงได้นำตำนานนี้มาเป็นการแสดงในงานแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพสืบมา

๑๓) ขบวนแห่มังกรทองการแห่มังกร ของชาวปากน้ำโพได้เริ่มขึ้นในสมัย นายหม่งแจ้ แซ่เล่าเป็นประธานจัดงานในปี พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๗ ได้มีความคิดที่จะจัดขบวนแห่ให้ยิ่งใหญ่กว่าเดิมโดยได้ปรึกษา นายเป็งไฮ้ แซ่ตั้ง และ นายตั้งลิ้ม แซ่เอ็ง ไปติดต่อให้อาจารย์ เล่ง จุ้ย แซ่ลิ้ม เป็นครูสอน และมีนาย ตงอั้ง แซ่ตั้งเป็นผู้ทำ-หัวมังกรตัวแรก ซึ่งได้ใช้จนถึงปี ๒๕๓๕ ปัจจุบันได้จำลองแบบออกมาเป็นหัวมังกรที่มีความงดงามมาก คณะมังกรทองเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพจึงได้ถือกำเนิดขึ้น และเป็นคณะแรกของประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ นั้นเอง

๑๔) มังกรทองเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพมีลีลาการเชิดที่เข้มแข็ง สง่างาม มีความสมดุลในสัดส่วน และความงดงาม โดยเฉพาะในเวลากลางคืนมีไฟประดับแพรวพราวไปทั่วตัว ด้วยลำตัวที่ยาว ๕๒ เมตร และผู้เล่น ๑๘๐ คน รูปแบบการแสดงนอกจากจะมีการเชิดมังกรในท่าต่างๆ แล้ว ยังมีการแสดงมังกรขึ้นเสา มังกรพ่นไฟ มังกรพ่นน้ำ และการแสดงมังกรเล่นน้ำที่แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพิเศษอีกด้วย ทำให้ผู้ชมสามารถสัมผัสถึงพลังแห่งอำนาจแห่งพญามังกรได้อย่างประทับใจไม่รู้ลืมน ลีลาการเชิดมังกรทองนี้ เป็นลีลาเฉพาะตัวที่แตกต่างจากที่มีการเชิดมังกรในประเทศจีน และประเทศญี่ปุ่น และถือได้ว่าเป็นเจ้าตำรับการเชิดมังกรในประเทศไทยที่เป็นขีดสุดของความเร้าใจเป็นที่เลื่องลือไปทั่วเอเชีย จนมีการลอกแบบทั้งลักษณะมังกร และรูปแบบการแสดง โดยไปตั้งเป็นคณะแสดงมังกรขึ้นหลายคณะทั้งที่มีอยู่ในประเทศไทย และต่างประเทศ^{๓๙}

๓.๑๔ ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

นครสวรรค์เมืองต้นน้ำเจ้าพระยา คนทั่วไปรู้จักอีกชื่อคือ ปากน้ำโพ เป็นเมืองที่ตั้งอยู่เหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน นับเป็นเมืองที่ถือว่าเป็นประตูสู่ภาคเหนือ ส่วนปากน้ำโพถือเป็นศูนย์กลางทางการค้า ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ในสมัยราชวงศ์ชิงตรงกับสมัยแผ่นดิน

^{๓๙} สัมภาษณ์คุณวสันต์ชัย พันธุ์เอก, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ -เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช คนจีนเริ่มหลังไหลอพยพออกนอกประเทศ ซึ่งได้มีชาวจีนหลายเชื้อสาย ที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากหากินที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำน่าน เรียกว่า “แควใหญ่” และบริเวณ “ต้นน้ำเจ้าพระยา” คือตลาดปากน้ำโพ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก บรรพบุรุษของชาวจีนนับถือเทพเจ้าเมื่อมาตั้งรกรากที่ใดได้อันเชิญเทพเจ้าที่ตนนับถือติดตัวมาด้วย ชาวจีนในตลาดปากน้ำโพก็เช่นกันพากันนับถือเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าพ่อกวนอู เจ้าแม่ทับทิม เจ้าแม่สวรรณค์โดยตั้งขึ้นสองศาลคือ ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันออกของตลาดปากน้ำโพ

ประเพณีการแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ เริ่มครั้งแรกเมื่อใดยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสของชาวโหล่า คือ นายเตียงตุ่น แซ่ผู้ เล่าให้ฟังว่า การแห่เจ้านั้นมีมาก่อนเกิดโรคระบาด โดยสมัยก่อนการแห่เจ้าจะแห่ทางแม่น้ำใช้เวลาในการแห่ ๒ วัน โดยจะมีการอัญเชิญรูปจำลองเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ประทับบนเกี้ยว แล้วนำลงเรือบรรทุกข้าวหรือเรือบรรทุกไม้ล่องไปทางตลาดได้จนถึงบ้านตากุย แล้ว อัญเชิญกลับศาล ส่วนการแห่ของวันที่ ๒ จะแห่ขึ้นไปทางเหนือไปทางสถานีรถไฟ ขบวนแห่จะมีเฉพาะองค์เจ้าและพะโล่ว ต่อมาเมื่อการคมนาคมทางบกสะดวกขึ้น จึงได้อัญเชิญเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ออกแห่รอบตลาดปากน้ำโพ และได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมของชาวโหล่า คือ การเชิดเสื่อ สวางมธิดธง และบ๊วยบ๊ว (อาวุธเจ้า) ไชกี้ (ธง) มาร่วมในขบวน

มีผู้รู้ได้กล่าวถึงความเชื่องานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพเทศกาลตรุษจีนมีวัตถุประสงค์ในการที่จะนำองค์เจ้าพ่อ-เจ้าแม่แห่ไปในเส้นทางต่างๆ ในเมืองเพื่อให้ประชาชนได้สักการะและเป็นการปิดป่าทุกขภัย แสดงความกตัญญูทดแทนต่อเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ที่ได้คุ้มครองให้พ้นจากโรคภัยทั้งปวงและมีความเชื่อ ดังนี้

๑) ความเชื่อก่อนยุคงานประเพณีการแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

ความเชื่อของชาวบ้านปากน้ำโพ เกี่ยวกับเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ในยุคก่อนที่จะมีประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพนั้น มีความเชื่อว่าเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพนั้นมีความคุ้มครองแก่ผู้ให้ความเคารพบูชาในด้านการเดินทางน้ำ ซึ่งยุคสมัยนั้นการเดินทางที่สะดวกที่สุดคือ การเดินทางน้ำ ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่เดินทางน้ำ ซึ่งต้องอาศัยเรือซึ่งตามความเชื่อนั้นชาวปากน้ำโพเชื่อว่า เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่เดินทางทางน้ำที่ผ่านมาทางแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งทางขึ้นและทางลง ด้วยว่าสมัยนั้นมีการทำสำประทานไม้จากภาคเหนือ ซึ่งต้องทำการขนส่งโดยการล่องมาทางแม่น้ำ และต้องมาหยุดพักที่บริเวณท่าน้ำที่ตลาดปากน้ำโพ เพื่อตรวจความเรียบร้อยของแพท่อนซุง และเพื่อหยุดพักของแรงงานที่นำไม้มาจากป่าทางเหนือ หรือบางครั้งก็มีการซื้อขายกันที่บริเวณที่แห่งนี้ และการที่จะทำการค้าขายจากทางภาคกลางกับภาคเหนือนั้นก็ต้องเดินทางผ่านบริเวณ ศาลเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพแห่งนี้ ผู้ที่มีความเคารพในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์จะทำการบนบานเพื่อให้การเดินทางของตนมีความสะดวกราบรื่น และมีความปลอดภัยในการเดินทาง แม้เกิดความสำเร็จตามที่

บนบานไว้แล้วก็จะมาแก้บนที่ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นประจำ และยังมีการบนบานแก้บนที่ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์นี้มาจนถึงปัจจุบัน^{๔๐}

๒) ความเชื่อเกี่ยวกับงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ในยุคเริ่มแรก

ก่อนที่จะมีงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพนั้น เมื่อในอดีตประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๖๒ ตลาดปากน้ำโพเกิดโรคห่า (อหิวาตกโรค) ระบาดครั้งใหญ่ทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งว่าด้วยในสมัยนั้น นวัตกรรมทางการแพทย์ยังล้าสมัยอยู่ ทำให้การรักษาโรคระบาดนั้นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งเมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นการรักษาทั้งทางแพทย์แผนปัจจุบัน (ในสมัยนั้น) แพทย์แผนไทย และการรักษาด้วยจีนแสด (หมอจีน) ก็ไม่สามารถที่จะหยุดโรคระบาดได้ จึงมีผู้คนส่วนหนึ่ง คือ บรรดาชาวจีนในปากน้ำโพ ได้ไปบนบานที่ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์โดยได้นำเอา “กระดาษฮู้” (กระดาษยันต์) จากศาลเจ้าไปเผาเถ้ากระดาษมาขงน้ำดื่ม ปิดหน้าบ้านและประพรมรอบตลาดเป็นผลทำให้โรคระบาดหมดไป ทำให้หายจากโรคระบาดอย่างอัศจรรย์ จึงมีชื่อเสียงของความเล่าลือของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป ตั้งแต่นั้นมาชาวจีนในตลาดปากน้ำโพ ชาวปากน้ำโพ ทั้งชาวไทยและจีนแต่จิว จินกวางตุงและจีนแคะจึงได้ร่วมกับจีนไหหลำจัดการละเล่นของแต่ละกลุ่มภาษา เข้าร่วมขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ จากศาลแควใหญ่แห่รอบตลาดปากน้ำโพทุกปี ในวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือนอ้ายของจีน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ทุกคนในช่วงปากน้ำโพ จนในเทศกาลตรุษจีนและได้อันเชิญองค์เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ทุกองค์แห่ทางน้ำ แล้วขึ้นบกแห่รอบตลาดปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นแห่ทางบกเพียงอย่างเดียว ยึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันในช่วงเทศกาลตรุษจีนของทุกปีจนกลายมาเป็นประเพณีสืบทอดกันมากกว่า ๘๘ ปี^{๔๑}

๓) ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ในยุคปัจจุบัน

จากอดีตสู่ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ในยุคปัจจุบันนั้น ยังคงความเชื่อเดิมอยู่แต่ก็มีการเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง และนอกจากความเชื่อเดิมที่มีอยู่แล้วนั้นความเชื่อที่มีแตกต่างออกไปจากความเชื่อเดิม ซึ่งความเชื่องานประเพณีเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพในยุคปัจจุบันของชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ที่ปากน้ำโพนี้ ได้เกี่ยวกับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากว่าด้วยบริเวณตลาดปากน้ำโพนั้นเป็นย่านธุรกิจ ซึ่งมีร้านค้ามากมาย สิ่งที่พ่อค้าแม่ค้าต้องการมากที่สุดคือ จะทำอย่างไรที่จะให้สามารถขายของได้มากๆ มีกำไรการทำธุรกิจค้าขายมาเป็นที่ตั้ง ด้วยสาเหตุนี้เองจึงเป็นต้นเหตุของความเชื่อ เกี่ยวกับองค์ศักดิ์สิทธิ์เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ คือการมีความเชื่อและพิธีกรรม ว่าการที่ตนเองตั้งโต๊ะเครื่องเซ่นไหว้รับเจ้าในการแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ในวันแห่เจ้าเป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจากบ้านและร้านค้าของตนเพื่อเป็นสิริมงคล รวมถึงการช่วยส่งเสริมกิจการค้าขาย

^{๔๐} พระมณฑล ชูโตศรี, “ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อ – เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๐, หน้า ๙๗.

^{๔๑} สัมภาษณ์คุณสุชาติ หงษ์ธนานันท์, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

ให้เจริญรุ่งเรือง สามารถค้าขายได้ดี ซึ่งขบวนแห่มังกรทอง ถือเป็นสัตว์มงคลอย่างยิ่ง เพราะคนจีนมีความเชื่อว่ามังกรเป็นสัตว์เทพเจ้า และมังกรทองที่แห่ในขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพนี้ ชาวปากน้ำโพเชื่อว่าเป็นมังกรของเจ้า ซึ่งตามประเพณีแล้วจะไม่นำไปแห่ที่อื่นหรืองานอื่น เพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นมังกรแห่ในขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพเท่านั้น^{๔๒}

๔) ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของเช่นไห้ว ในงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

ตามความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน ในเมืองปากน้ำโพ ได้ให้ความสำคัญของเครื่องเช่นไห้วเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพอย่างมาก หลายอย่างด้วยกัน และแต่กำลังและความเชื่อของผู้ที่มาเช่นไห้วซึ่งประกอบด้วย อาหาร ของใช้ และสิ่งมงคล ดังนี้

๔.๑) เครื่องเช่นไห้วประเภทอาหาร

แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ อาหารคาว อาหารหวาน และผลไม้ ซึ่งเป็นชุดใหญ่และชุดเล็ก คือ ชุดใหญ่มีของอย่างละ ๕ อย่าง และชุดเล็กมีของ ๓ อย่าง

ประเภทอาหารคาว ชุดใหญ่เรียกว่าโหวงแซ มีอาหารคาว ๕ อย่างคือ หมู ไก่ เป็ด ปลา ชุดเล็กเรียกว่าซาแซ มีอาหารคาว ๓ อย่าง ซึ่งมีความเชื่อว่าหมูจะทำให้ให้สิ่งที่ต้องการง่ายขึ้น เป็ดและไก่เป็นสัตว์ที่ขยันหากินและทำให้กิจการค้าขายต่างๆ ดีขึ้น ปลา กุ้งและปลาหมึกหมายถึงความสุขและความเจริญงอกงาม

ประเภทอาหารหวาน ชุดใหญ่เรียกว่า โงวเปี้ย ซึ่งมีซาลาเปาทั้งแบบมีไส้และไม่มีไส้ แต่ที่นิยม คือ ชิวท้อ ซาลาเปาแบบพิเศษทำเลียนแบบลูกทำ ขนมไข่ ขนมถ้วยฟู ชาวจีนเรียกว่าฮวกก้วย หมายถึง ความเจริญงอกงาม ขนมกุยช่าย ชาวจีนเรียกว่า คักท้อก้วย หมายถึงสิ่งนำโชค และขนมจันอับ ชาวจีนเรียกว่า จับกิม หรือ แต่เหลียง ประกอบด้วยขนม ๕ อย่าง คือ เต้ายั้งปิง คือ ขนมน้ำตาล มั่วปิง คือ ขนมน้ำตาล ชกซา คือ ถั่วเคลือบน้ำตาล กวยแฉะ คือ ฟักเชื่อม และโหวงจั้งปิง คือ ขนมน้ำตาล และชุดเล็กเรียกว่า ซาเปี้ย มี ๓ อย่าง

ประเภทผลไม้ ชุดใหญ่เรียกว่า โหวงก้วย มีผลไม้ ๕ อย่าง คือ ส้ม องุ่น แอปเปิล ลำไย สับประรด ส้ม ชาวจีนเรียกว่า ไต็กิก หมายถึงโชคลาภความดี องุ่น ชาวจีนเรียกว่า ฟู่ท้อ หมายถึงความเจริญงอกงาม ลำไย หมายถึง ความมีสุขภาพดี สับประรด ชาวจีนเรียกว่า อั้งไล้ หมายถึง มีโชคมาหา และกล้วย หมายถึงการมีลูกหลานสืบสกุล

๔.๒) ประเภทเครื่องดื่ม

เหล้า และน้ำชา ชาวจีนมีความเชื่อว่าตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน กรณนำเหล้ามาเป็นเครื่องเช่นไห้วนั้นก็เพื่อเป็นความแสดงออก ถึงความเคารพการคารวะต่อ เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ น้ำชาเป็นเครื่องดื่มของชาวจีนมาแต่โบราณ ซึ่งจะดื่มแทนน้ำและเป็นสิ่งที่ใช้ต้อนรับแขก

^{๔๒} สัมภาษณ์คุณน้าชัย คงศิริพิรุณ, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

ที่มาเยือน การที่เครื่องเซ่นไหว้เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ มี เหล้า และน้ำชาด้วยนั้น ก็เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและแสดงความต้อนรับต่อเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

๔.๓) ประเภทกระดาษ

เครื่องเซ่นไหว้เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพนั้น นอกจากสิ่งที่เป็นอาหารแล้วยังมีเครื่องเซ่นไหว้อีกประเภทหนึ่ง ที่มีความสำคัญ คือ อ่องแซ่จั่ว ใช้เผาเพื่อเบิกทาง กอจี เป็นกระดาษเงินกระดาษทองชิ้นใหญ่ มีกระดาษสีแดงตัดเป็นลายหนังสือว่า ผ่องอัน เป็นคำอวยพรหมายถึงโชคดี กิมเตียง เป็นทองคำแท่ง กิมจั่ว จำพวกกระดาษเงินกระดาษทอง กิมค้อ หรือ เคี้ยงเท่าซี คือ กระดาษทองพับเป็นเรือ และเพ้า คือ ชุดเครื่องทรงเจ้า ซึ่งมีประกอบด้วย หมวกยศ เรียกว่า เพ้าก้วย เสื้อ เรียกว่า เป้า เข็มขัด เรียกว่า มั้ง และ รองเท้า เรียกว่า หยง^{๔๓}

๓.๑๕ อิทธิพลของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพจังหวัดนครสวรรค์

๑) อิทธิพลของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีนในระดับครอบครัว มีดังนี้

อิทธิพลที่มีต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว คนจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนนั้น มักให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่า ครอบครัวของคนจีน หรือคนไทยเชื้อสายจีนนั้น เป็นครอบครัวใหญ่ เมื่อเป็นครอบครัวใหญ่แล้ว ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวนั้นก็ถือว่ามีความสำคัญเช่นกัน และคนจีนถือได้เป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญต่อการกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ซึ่งเนื่องมาจากความเชื่อทางลัทธิขงจื้อตั้งแต่บรรพบุรุษในประเทศจีน

งานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ เป็นประเพณีที่ทำให้มองเห็นถึงความกตัญญู กตเวทิต่อเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ เพราะว่า ประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพนี้เป็นประเพณีที่อยู่ในช่วงเทศกาลตรุษจีน ซึ่งถือว่าเป็นช่วงปีใหม่ของจีน ทำให้คนในครอบครัวนั้นมาพร้อมหน้ากัน เพื่อเฉลิมฉลองกันในวันปีใหม่ และประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และประเพณีตรุษจีนไปพร้อมกัน ซึ่งประกอบไปด้วย การช่วยกันจัดเครื่องเซ่นต่างๆ เพื่อเซ่นสรวงให้กับ เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ เซียนต่างๆ บรรพบุรุษ เจ้าที่ และผีไม่มีญาติ เป็นต้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่แสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ทำให้ครอบครัวของชาวจีนส่วนมากมีความสุข ความเจริญในการดำรงชีวิต

๒) อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน ในระดับสังคม

^{๔๓} สัมภาษณ์คุณณัฐริกา ปรีดาปรัชญากุล, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน ในระดับสังคม แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

๑. การท่องเที่ยว

ประเพณีการแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ เป็นประเพณีที่มีความโดดเด่นและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ว่าเป็นประเพณีที่มีความยิ่งใหญ่ และรู้ว่าในขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพนั้น มีการละเล่น และการแสดงที่หลากหลาย ซึ่งเป็นสิ่งที่หาชมได้ยาก โดยเฉพาะขบวนการแสดงสิงโต และการแสดงการแห่มังกรทอง ซึ่งถือว่าเป็นสีสันของการจัดงานเลยทีเดียว ในแต่ละปีนั้น จะมีนักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวชมประเพณีการแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพจำนวนเป็นหมื่นคน

การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมการประเพณีการแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และการแสดงต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้มีระบบเศรษฐกิจด้านการค้าขายของปากน้ำโพนั้นดีขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวต้องใช้จ่ายทั้งในด้านการกิน และของฝาก หรือของที่ระลึกต่างๆ ทำให้ระบบเงินตรามีการไหลเวียนมากมาย

๒. การค้าขาย

ในช่วงเทศกาลงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ซึ่งจะเป็นช่วงที่ตรงกับเทศกาลตรุษจีน ซึ่งเป็นช่วงปีใหม่ของจีน การค้าขายช่วงนี้ถือว่ามีสภาพคล่องเป็นพิเศษ เพราะว่าผู้คนทั่วไปจะต้องมาจับจ่ายซื้อสิ่งของเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ ทั้งเพื่อนำไปไหว้ในเทศกาลตรุษจีนแล้ว ยังต้องซื้อเครื่องเซ่นไหว้เจ้าในวันแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพอีกด้วย ทำให้สิ่งของที่จำเป็นนั้นขายดีเป็นพิเศษ^{๔๔}

๓) จุดเด่นของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

๑. เป็นประเพณีสำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธาร่วมกันของคนนครสวรรค์ และมีกรยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน

๒. หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

๓. งบประมาณในการบริหารจัดการงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพมาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในจังหวัดนครสวรรค์

๔. ประชาชนให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก

^{๔๔} สัมภาษณ์คุณฐิติชยากร แซ่ตั้ง, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

๕. ประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ได้รับการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครสวรรค์^{๔๕}

๔) จุดที่ควรพัฒนาของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

๑. ขาดการรวบรวมองค์ความรู้ประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ
๒. ขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่องค์ความรู้ที่เป็นแก่นประเพณีอย่างเหมาะสม
๓. การจัดประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ในปัจจุบันเน้นกิจกรรมที่คำนึงถึงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นหลัก เช่น ถนนคนเดิน จัดให้มีลานเปียร์ จัดคอนเสิร์ต
๔. การให้ความสำคัญในเชิงคุณค่าของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ลดน้อยลงแต่เน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลัก
๕. ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ มักเข้าร่วมด้วยความรู้สึก “อยากเห็น” มากกว่าความรู้สึกเข้าใจซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ
๖. บริเวณพื้นที่จัดพิธีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพมีความคับแคบ พื้นที่จอดรถไม่พอเพียง สำหรับผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม^{๔๖}

๕) ข้อได้เปรียบของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

๑. ประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ได้รับการบรรจุอยู่ในปฏิทินการท่องเที่ยวของ ททท. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)
๒. จังหวัดนครสวรรค์ ถือว่าเป็น “ประตูสู่ภาคเหนือ” เป็นจังหวัดใหญ่ที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง มีช่องทางการคมนาคมที่สะดวก
๓. ปัจจุบันเกิดการตื่นตัวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ ของผู้คนชาวไทยและต่างประเทศ^{๔๗}

๖) ผลกระทบของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ

๑. ประเพณีประจำท้องถิ่นในหลายแห่งมีความโดดเด่น มีการจัดการงานยิ่งใหญ่ตระการตาจึงเป็นคู่แข่งที่สำคัญ

^{๔๕} สัมภาษณ์คุณวิเชียร สระฤกษ์, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

^{๔๖} สัมภาษณ์คุณพิรพงษ์ อัครวิวัฒน์ดำรง, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

^{๔๗} สัมภาษณ์คุณอานนท์ สมุห์แจ้ง, กรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

๒. เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นลดน้อยลง

๓. ทิศทางการพัฒนาประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องคุณค่าของประเพณียังไม่ชัดเจน^{๔๘}

จากการศึกษาประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ พบปัญหาสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. ขาดการรวบรวมองค์ความรู้ของประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ องค์ความรู้ (knowledge) ในที่นี้หมายถึง ข้อมูลที่อธิบายถึง ประวัติ ตำนาน พิธีกรรมและความเชื่อ รวมถึงการอธิบายตีความปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นคุณค่าที่แฝงอยู่ในประเพณี ซึ่งองค์ความรู้ี้สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ระหว่างคนในแต่ละรุ่น และสามารถเจริญเติบโตหรือพัฒนาให้เพิ่มพูนได้ทั้งนี้ ในภาพการณปัจจุบันองค์ความรู้ของประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ยังขาดการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ เอกสารในปัจจุบันเท่าที่พบ จะเป็นบทความหรือเอกสารแผ่นพับเพื่อการประชาสัมพันธ์งานประเพณีหรือจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ข้อมูลของประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นองค์ความรู้ที่ผู้รู้ในท้องถิ่นสั่งสมมาจากการสืบทอดตรง จากการบอกเล่าสืบทอดกันมา ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏยังคงมีประเด็นที่มีลักษณะเหมือนและแตกต่างกัน ขาดการรวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกันแล้วนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบองค์ความรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจนในรูปของกระดาษ (Paper) หรือหนังสือ ซึ่งเรียกว่า Explicit knowledge ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำไปถ่ายทอดบทเรียนที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

๒. ขาดการเผยแพร่องค์ความรู้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม แก่เยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ รวมถึงสร้างช่องทางของการเผยแพร่องค์ความรู้และช่องทางในการสืบค้นข้อมูลองค์ความรู้ในมิติต่างๆ ในข้อนี้นับได้ว่าเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการขาดการรวบรวมองค์ความรู้และจัดเก็บความรู้ ที่เกี่ยวกับประเพณีแห่งเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพอย่างเป็นระบบ

จากการศึกษาความเป็นมาของประเพณีแห่งเจ้าพ่อ –เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ สรุปได้ว่าชุมชนชาวจีนได้อพยพจากประเทศจีนเข้ามาแผ่นดินประเทศไทยครั้งแรกในสมัยสุโขทัยจนถึงกลางยุครัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ ๔ ชาวไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพในจังหวัดนครสวรรค์

^{๔๘} สัมภาษณ์คุณสุภารักษ์ โชคสัจจวาที, กรรมการจัดงานประเพณีแห่งเจ้าพ่อ – เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อในเทพเจ้าต่างๆ ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันอย่างมั่นคง จะย้ายไปอยู่ในถิ่นฐานใดก็จะสร้างศาลเจ้าและสร้างองค์เทพเจ้าที่ตนเคารพนับถือไว้สักการบูชาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์ได้สร้างศาลเจ้าไว้ ๒ แห่ง คือ ๑) ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ อยู่ที่ตำบลแควใหญ่ และสร้างองค์เทพเจ้าคือ เจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อกวนอู ประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ ๒) ศาลเจ้าแม่หน้าผา อยู่ที่ตำบลปากน้ำโพ และสร้างองค์เทพเจ้าคือเจ้าพ่อ-เจ้าแม่หน้าผา พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (เจ้าแม่กวนอิม) เจ้าแม่สวรรค์เจ้าพ่อกวนอู ประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าแม่หน้าผา

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐- ๒๔๖๒ เกิดโรคคอหิพตกโรค ระบาดในตำบลปากน้ำโพ ชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยการรักษาต่างๆ ก็ไม่สามารถรักษาโรคระบาดให้ยุติได้จึงไปสักการบูชาเจ้าพ่อเทพารักษ์ และขอให้เจ้าพ่อลงเข้าทรงเขียนกระดาษยันต์ (ฮู้) มาเผาไฟแล้วกินปรากฏว่า ทุกคนได้หายจากโรคระบาดจึงมีความกตัญญูทศเวที สำนึกถึงบุญคุณของเจ้าพ่อเทพารักษ์ผู้มีเมตตา ได้ปัดเป่าให้หายจากโรคระบาด เมื่อถึงวันเทศกาลตรุษจีนซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่อีก จึงจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ในยุคแรกนั้นจัดแห่ทางน้ำ ต่อมาคมนาคมทางบกสะดวกจึงจัดการแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ทางบก มาถึงยุคปัจจุบัน ประมาณ ๙๘ ปี แล้ว

พิธีกรรมการแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ในเทศกาลตรุษจีนจะอัญเชิญองค์เจ้าพ่อ-เจ้าแม่จากศาลเจ้าเทพารักษ์และจากศาลเจ้าแม่หน้าผา มาประดิษฐานในศาลชั่วคราวบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาข้างธนาคารกรุงไทย แล้วจัดขบวนต่างๆ รวมทั้งหมด ๑๓ ขบวน แห่ไปรอบตลาดปากน้ำโพ

อิทธิพลของประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีน ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้

๑. ระดับครอบครัวคือทุกคนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดงาน มีความเชื่อว่าเจ้าพ่อ - เจ้าแม่จะคุ้มครองให้มีความสุขตลอดปี

๒. ระดับสังคม คือ เศรษฐกิจในช่วงมีงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ จะดีทุกคนที่มาเที่ยวในงานจะมีการซื้อ การขายเครื่องอุปโภคและบริโภคอย่างสมบูรณ์

๓. ระดับประเทศ คือ ประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ ปากน้ำโพ มีชื่อเสียงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นต้น และเป็นวัฒนธรรมของจังหวัดนครสวรรค์ องค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยบรรจุอยู่ในปฏิทินการท่องเที่ยว กลุ่มทัวร์ต่างๆ จัดมาชมการแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่เป็นประจำทุกปี